CvB stukken voor agenda Universiteitsraad

Overlegvergadering d.d. : 13-02-2013
Commissievergadering : 23-01-2013
Agendapunt : Voortgang implementatie toetsbeleid
Bijgevoegde stukken :
-"Toetsbeleid op de UT" – een wakend oog op kwaliteitsborging
- Aandachtspuntenlijst UCO n.a.v. bespreking rapport "Toetsbeleid op de UT"

Betrokken concerndirectie: S&B paraaf:

Secretaris: Erik van Keulen paraaf:

Portefeuillehouder: Ed Brinksma paraaf:

---

1. **Status agendapunt:**
   Rol URaad:
   X Ter informatie
   o Ter advisering
   o Ter instemming
   o Anders:

---

2. **Eerder behandeld in:**
   Naam gremium: CvB, CvB-D, U-Raad
   Datum behandeling: diverse data vanaf 2010
   Naam agendapunt: UT-Toetskader
   Conclusie toen: UT-toetskader vastgesteld;

---

3. **Toelichting/samenvatting:**

The report provides an overview of the state of affairs concerning the implementation of the UT assessment framework and gives recommendations for the near future.

Important issues at the moment are:
- Quality assurance of testing and assessment (including the graduation assignments);
- A consistent relationship between goals => learning (=> teaching methods) => test;
- The expertise of examiners;
- Explicit documentation of and communication on all aspects towards all stakeholders within a programme in such a way that expectations and requirements are clear;
- The "check" on the effective implementation of planned actions.

The management teams of the programmes are responsible for their own assessment policy; the dean has the final responsibility at faculty level.

In 2010 werd de druk op onderwijsinstellingen om meer aandacht te besteden aan toetsbeleid en betere waarborgen te bieden voor de kwaliteit van toetsing, aanzienlijk opgevoerd. Verschillende (landelijke) maatregelen werden destijds ingevoerd, zoals aanpassing van de accreditatievereisten en de versterking van de (wettelijk vastgelegde) rol en taken van examencommissies.
Belangrijke vragen vanuit het CvB naar aanleiding hiervan waren: *Is de UT als instelling voldoende toegerust op deze veranderingen? Wat moet er nog gebeuren om voldoende toegerust te zijn?*
In oktober 2010 is gestart met het project "Toetsbeleid", uitgevoerd door de Onderwijskundige Dienst, om op deze vragen antwoord te krijgen en al een aantal acties in gang te zetten. Het project heeft geleid tot de volgende opbrengsten:

- ontwikkeling van een UT breed Toetskader (accordering april 2011);
- ontwikkeling van een checklist voor peiling stand van zaken toetsbeleid bij opleidingen;
- inrichting van de kennis- en informatiesite: **www.utwente.nl/toetsing** met o.a. hulpmiddelen, good practices (van UT en elders), handreikingen voor examencommissies en docenten;
- ontwikkeling en uitvoering van expertmodules en maatwerkversies hiervan t.b.v. de deskundigheidsbevordering van examencommissieleden (thema's: Nieuwe verantwoordelijkheden en taken; Kwaliteit van toetsen: toetsconstructie; Kwaliteit van toetsing: toetsanalyse.); scholing van ca 35% van de examencommissieleden
- ontwikkeling van een training Toetsanalyse voor docenten (als nieuw, regulier onderdeel van de BKO-cursus Testing & Assessment)
- expertiseontwikkeling van (gedetacheerde) OD-medewerkers om ingezet te kunnen worden ter ondersteuning van de implementatie van het UT-toetskader binnen de faculteiten
- ontwikkeling van een format voor het jaarverslag van examencommissies
- inventarisatie van de stand van zaken rond toetsbeleid bij faculteiten/opleidingen + aanbevelingen

* indirecte bijdrage: totstandkoming van een platform voor examencommissies

Aanbevelingen voortkomend uit het onderzoek naar de stand van zaken toetsbeleid
Opleidingen zijn zelf verantwoordelijk voor het eigen toetsbeleid, met de decaan als eindverantwoordelijke op faculteitsniveau. Het CvB dient instellingsbreed 'in control' te zijn; d.w.z. (toe)zicht te houden op de mate waarin aan de gestelde voorwaarden in het UT Toetskader wordt voldaan, actie te ondernemen wanneer de implementatie van het toetsbeleid stagneert en het proces waar mogelijk te stimuleren en te faciliteren.
Het onderzoek naar de stand van zaken bij de opleidingen m.b.t. toetsbeleid is uitgevoerd aan de hand van een door de opleidingen zelf in te vullen checklist, gebaseerd op het toetskader. Het doorlopen van de checklist zelf, was al waardevol op zich. Het leidde bij opleidingen tot een verhoogd bewustzijn t.a.v. het thema 'toetsing en toetsbeleid' en tot het vaststellen van concrete actiepunten, die men uiterlijk eind 2012 gerealiseerd wil hebben. Het doorlopen van de checklist gaf daarnaast ook bevestiging van zaken die wel al goed op orde zijn.

Belangrijke aandachtspunten op dit moment zijn:
- het aantoonbaar waarborgen van de kwaliteit van toetsing en beoordeling (inclusief de afstudeeropdrachten);

- het zorgdragen voor een consistente relatie tussen eindtermen=> leerdoelen (=> onderwijsvormen) => toetsing;
- de deskundigheidsbevordering van examencommissies en examinatoren;
- explicitering (en documentatie) van en communicatie over alle aspecten (beleid, procedures, regelgeving, ondersteuning e.d.) die toetsbeeld en toetsing en beoordeling betreffen richting alle betrokkenen binnen een opleiding zodat verwachtingen en vereisten helder zijn;
- het geheel doorlopen van de PDCA-cyclus, waarbij vooral de "check" op de daadwerkelijke uitvoering van geplande acties of van bijv. ingevoerde richtlijnen niet vergeten dient te worden.

De bachelor onderwijsvernieuwing brengt een aantal veranderingen voor het onderwijs en de organisatie daarvan met zich mee. Vooruitblikkend zijn in hoofdstuk 6 alvast een aantal aandachtspunten aangegeven m.b.t. toetsbeleid en toetsing en beoordeling in de nabije toekomst.

Het toetsproject als zodanig is afgesloten. Het verdient aanbeveling na te gaan welke ondersteuning de faculteiten bij hun vervolgacties nog wensen. Zeker ook in relatie tot de onderwijsvernieuwings-plannen. Vanuit de OD zal in ieder geval scholing voor examinatoren en examencommissieleden in het aanbod blijven, waarbij maatwerkvarianten mogelijk zijn (toegesneden op een specifieke doelgroep of op specifieke behoeften, bijv. een workshop 'multiple choice'-toetsen). De ondersteuning door de bij de faculteiten gedetacheerde OD-medewerkers blijft bestaan en ook de kennissite Toetsing zal voorlopig nog actueel gehouden worden.

De UCO heeft na bespreking van het rapport een zestal aanbevelingen geprioriteerd. (zie aandachtspuntenlijst).

---

4. <u>(Voorgenomen) besluit CvB</u>: NVT

Gezien
Gehoord
Overwegende
Besluit het CvB:

GRIFFIE URaad: (door griffie UR in te vullen)
<u>Eerder in URaad aan de orde geweest?</u>

- o Nee.
- o Ja, op
  Conclusie toen:

<u>Nadere toelichting:</u> (Voor als presidium/griffier vindt dat één van bovengenoemde punten nadere toelichting behoeft)

.....
.....

Toetsbeleid op de UT – een wakend oog op kwaliteitsborging

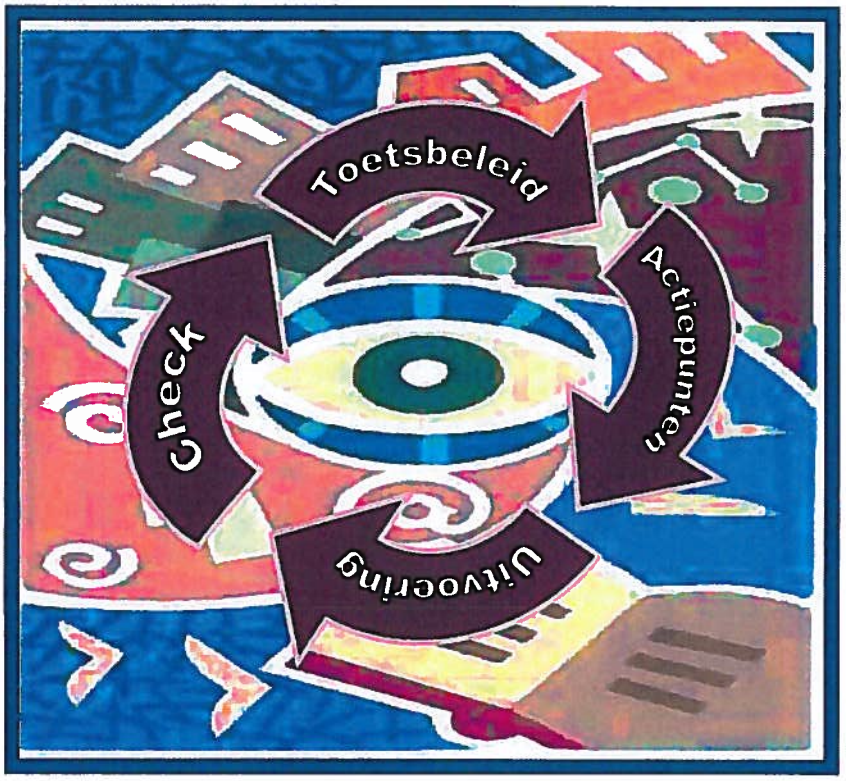

Concept

Verslag van de resultaten van het project UT Toetsbeleid
Inventarisatie van de stand van zaken bij opleidingen
Aanbevelingen

september 2012
Onderwijskundige Dienst, S&O

Inhoudsopgave

Managementsamenvatting 2
Aandachtspunten en aanbevelingen 3
1. Inleiding 6
2. Landelijke ontwikkelingen – Meer (na)druk op toetskwaliteit 8
3. Projectopbrengsten – Druk verhogend en verlichtend 9
4. Examencommissies – Vragen en knelpunten 12
5. Inventarisatie – Uitgangspunten, stand van zaken en aanbevelingen 14
5.1 Gegevensverwerking, interpretatie en leeswijzer 14
5.2 Zaken rond 'toetsing' binnen een faculteit/opleiding goed op orde hebben impliceert toetsbeleid 16
5.3 Organisatorische zaken zijn op orde 16
5.4 Er is een visie op toetsing en passende programmering 17
5.5 Rollen, taken en verantwoordelijkheden zijn helder, uitvoerders zijn deskundig en voeren taken (adequaat) uit 19
5.5.1 Helderheid over rollen, taken en verantwoordelijkheden van betrokkenen en goede afstemming en samenwerking 19
5.5.2 Examencommissie is deskundig, functioneert naar behoren (WHW, reglement) en weet activiteiten te verantwoorden (Jaarverslag) 20
5.5.3 Examinatoren zijn deskundig en kunnen toetsing en beoordeling verantwoorden 21
5.5.4 De decaan vervult toezichthoudende rol 22
5.6 Het kunnen waarborgen van eindniveau en kwaliteit toetsing en beoordeling .23
5.6.1 Consistente relatie tussen eindtermen => leerlijnen/leerdoelen => toetsing/examinering (toetsplan) 23
5.6.2 keuze van passende toetsvormen (aansluitend bij leerdoelen en visie) ..24
5.6.3 Procedures en maatregelen voor kwaliteitsborging van toetsing en beoordeling 25
5.6.4 Procedures en maatregelen om het eindniveau te waarborgen 27
5.7 Facilitering, ondersteuning en stimulering 29
5.8 Documentatie (van beleid) en PDCA-cyclus 31
6. Aandachtspunten voor de onderwijsvernieuwing 33

Managementsamenvatting

In 2010 werd de druk op onderwijsinstellingen om meer aandacht te besteden aan toetsbeleid en betere waarborgen te bieden voor de kwaliteit van toetsing, aanzienlijk opgevoerd. Verschillende (landelijke) maatregelen werden destijds ingevoerd, zoals aanpassing van de accreditatievereisten en de versterking van de (wettelijk vastgelegde) rol en taken van examencommissies.
Belangrijke vragen vanuit het CvB naar aanleiding hiervan waren: *Is de UT als instelling voldoende toegerust op deze veranderingen? Wat moet er nog gebeuren om voldoende toegerust te zijn?*
In oktober 2010 is gestart met het project "Toetsbeleid", uitgevoerd door de Onderwijskundige Dienst, om op deze vragen antwoord te krijgen en al een aantal acties in gang te zetten. Het project heeft geleid tot de volgende opbrengsten:

- ontwikkeling van een UT breed Toetskader (accordering april 2011);
- ontwikkeling van een checklist voor peiling stand van zaken toetsbeleid bij opleidingen;
- inrichting van de kennis- en informatiesite: **www.utwente.nl/toetsing** met o.a. hulpmiddelen, good practices (van UT en elders), handreikingen voor examencommissies en docenten;
- ontwikkeling en uitvoering van expertmodules en maatwerkversies hiervan t.b.v. de deskundigheidsbevordering van examencommissieleden (thema's: Nieuwe verantwoordelijkheden en taken; Kwaliteit van toetsen: toetsconstructie; Kwaliteit van toetsing: toetsanalyse.); scholing van ca 35% van de examencommissieleden
- ontwikkeling van een training Toetsanalyse voor docenten (als nieuw, regulier onderdeel van de BKO-cursus Testing & Assessment)
- expertiseontwikkeling van (gedetacheerde) OD-medewerkers om ingezet te kunnen worden ter ondersteuning van de implementatie van het UT- toetskader binnen de faculteiten
- ontwikkeling van een format voor het jaarverslag van examencommissies
- inventarisatie van de stand van zaken rond toetsbeleid bij faculteiten/opleidingen + aanbevelingen
- * indirecte bijdrage: totstandkoming van een platform voor examencommissies

Aanbevelingen voortkomend uit het onderzoek naar de stand van zaken toetsbeleid
Opleidingen zijn zelf verantwoordelijk voor het eigen toetsbeleid, met de decaan als eindverantwoordelijke op faculteitsniveau. Het CvB dient instellingsbreed 'in control' te zijn; d.w.z. (toe)zicht te houden op de mate waarin aan de gestelde voorwaarden in het UT Toetskader wordt voldaan, actie te ondernemen wanneer de implementatie van het toetsbeleid stagneert en het proces waar mogelijk te stimuleren en te faciliteren.
Het onderzoek naar de stand van zaken bij de opleidingen m.b.t. toetsbeleid is uitgevoerd aan de hand van een door de opleidingen zelf in te vullen checklist, gebaseerd op het toetskader. Het doorlopen van de checklist zelf, was al waardevol op zich. Het leidde bij opleidingen tot een verhoogd bewustzijn t.a.v. het thema 'toetsing en toetsbeleid' en tot het vaststellen van concrete actiepunten, die men uiterlijk eind 2012 gerealiseerd wil hebben. Het doorlopen van de checklist gaf daarnaast ook bevestiging van zaken die wel al goed op orde zijn.
Belangrijke aandachtspunten op dit moment zijn:
- het aantoonbaar waarborgen van de kwaliteit van toetsing en beoordeling (inclusief de afstudeeropdrachten);
- het zorgdragen voor een consistente relatie tussen eindtermen=> leerdoelen (=> onderwijsvormen) => toetsing;
- de deskundigheidsbevordering van examencommissies en examinatoren;
- expliciteren (en documentatie) van en communicatie over alle aspecten (beleid, procedures, regelgeving, ondersteuning e.d.) die toetsbeeld en toetsing en beoordeling betreffen richting alle betrokkenen binnen een opleiding zodat verwachtingen en vereisten helder zijn;
- het geheel doorlopen van de PDCA-cyclus, waarbij vooral de "check" op de daadwerkelijke uitvoering van geplande acties of van bijv. ingevoerde richtlijnen niet vergeten dient te worden.
De bachelor onderwijsvernieuwing brengt een aantal veranderingen voor het onderwijs en de organisatie daarvan met zich mee. Vooruitblikkend zijn in hoofdstuk 6 alvast een aantal aandachtspunten aangegeven m.b.t. toetsbeleid en toetsing en beoordeling in de nabije toekomst.
Het toetsproject als zodanig is afgesloten. Het verdient aanbeveling na te gaan welke ondersteuning de faculteiten bij hun vervolgacties nog wensen. Zeker ook in relatie tot de onderwijsvernieuwingsplannen. Vanuit de OD zal in ieder geval scholing voor examinatoren en examencommissieleden in het aanbod blijven, waarbij maatwerkvarianten mogelijk zijn (toegesneden op een specifieke doelgroep of op specifieke behoeften, bijv. een workshop 'multiple choice'- toetsen). De ondersteuning door de bij de faculteiten gedetacheerde OD-medewerkers blijft bestaan en ook de kennissite Toetsing zal voorlopig nog actueel gehouden worden.

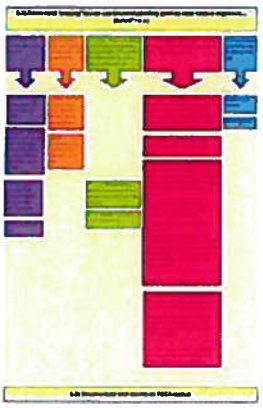

Aandachtspunten en aanbevelingen

De indeling en de volgorde van onderstaande aanbevelingen is gebaseerd op het schema op pagina 16. Ze overlappen elkaar hier en daar. In de tussen haakjes aangegeven paragrafen wordt nader ingegaan op uitgangspunten, de stand van zaken bij de opleidingen en worden de aanbevelingen soms nog wat uitvoeriger belicht.

Organisatorischezaken (§ 5.3)

1) Op opleidingsniveau zorgdragen voor goede, interne communicatie over de regelgeving m.b.t. toetsaspecten en de klachtenprocedure en –regeling; zowel richting studenten als docenten.
2) Komen tot eenduidigere regelgeving t.a.v. de archivering van tentamens en opdrachten en er voor zorgdragen dat regels hieromtrent bij docenten bekend zijn en er (enige mate van) controle is op de handhaving van de regels. NB. Centrale archivering (op opleidingsniveau) kan voordelen hebben en overwogen worden.

Visie op toetsing en passende programmering (§5.4)

3) Tijdig zorgdragen voor de cijfers die in de laatste periode van het studiejaar worden behaald i.v.m. de consequenties die er aan verbonden zijn (harde knip e.a.).
4) De keuze voor toetsvormen komt enerzijds voort uit de leerdoelen, maar heeft anderzijds ook te maken met de visie op onderwijs en toetsing en de functie van toetsing (*Form follows function.*). Door visieontwikkeling kan toetsing een meer betekenisvolle rol gaan vervullen en kan deze gerichter worden ingezet om het gedrag van studenten te beïnvloeden en studiesucces te bevorderen. (De onderwijsvernieuwing biedt voor de bachelor de kans bij uitstek om weer eens opnieuw naar deze aspecten te kijken.)

Helderheid over rollen , taken, verantwoordelijkheden van betrokkenen en goede afstemming en samenwerking binnen een opleiding (§5.5.1)

5) Rol, taken, verantwoordelijkheden en bevoegdheden zijn nog niet bij alle betrokkenen bij toetsing en beoordeling helder. Dit geeft ook onduidelijkheid over wie nu welke acties zou moeten ondernemen. Aanbevolen wordt dat de betrokkenen bij toetsbeleid (OLD, onderwijscoördinator, kwaliteitsmedewerker, examencommissie, BOZ) regelmatig afstemmen en daarbij ieders actiepunten ook schriftelijk vastleggen.
   Aan examencommissieleden wordt aanbevolen zich in ieder geval te scholen op het gebied van hun (wettelijke) rol, taken en verantwoordelijkheden. Het nieuwe platform voor examencommissie-leden kan als medium dienen om kennis en ervaring uit te wisselen op dit gebied.
6) Examencommissies dienen te beschikken over een actueel huishoudelijk reglement of 'handboek', waarin o.a. aandacht wordt besteed aan de rol en taken van de commissie, profielschetsen en gedragsregels voor leden, het omgaan met mandateringen, wijze van besluitvorming enz.

Examencommissie is deskundig, functioneert naar behoren (WHW, reglement) en weet activiteiten te verantwoorden (Jaarverslag) (§5.5.2)

7) Examencommissies dienen in ieder geval goed op de hoogte te zijn van hun rol, taken en verantwoordelijkheden. Die kennis kan door het volgen van een cursus of door zelfstudie verkregen worden, maar dient bij alle leden voorhanden te zijn.
8) Specifieke deskundigheid op het gebied van toetsing en beoordeling wordt door examen-commis-sieleden nog niet altijd als urgent ervaren. Gezien de taken van een examencommissie, is die noodzaak er wel en zouden meer examencommissieleden zich dienen te bekwamen op dit terrein. Een alternatief is om (externe) deskundigen ter ondersteuning in te schakelen.

Examinatoren zijn deskundig, kunnen toetsing en beoordeling verantwoorden (§5.5.3)

9) Het is de taak van de examencommissieleden om de kwaliteit van toetsing en beoordeling te waarborgen. Het deskundig handelen van docenten (examinatoren) maakt deel uit van die beoordeling. Er kan een aantal basisvoorwaarden gesteld worden bij benoeming tot examinator. Bijvoorbeeld: docenten met weinig onderwijservaring worden altijd bijgestaan door een ervaren docent. In ieder geval dienen een aantal indicatoren voor ondeskundigheid (o.b.v. klachten, evaluaties, toets-resultaten) te worden vastgesteld, waarbij alert wordt gereageerd indien deze voorkomen.
   Aangeraden wordt om daarnaast een 'controle-achteraf-systeem' in te stellen. Bijvoorbeeld een

systeem voor het steekproefsgewijs screenen van toetsen en beoordelingen, zoals bij GW gehanteerd wordt. Dit geeft naast zicht op de kwaliteit van toetsing, ook zicht op de deskundigheid van docenten en maakt gerichte feedback en acties mogelijk (individueel of voor alle docenten bij veelvoorkomende problemen).

10) Op basis van nieuw HR-beleid beschikken op termijn vrijwel alle docenten over een BKO-certificaat. Tot die tijd kan de deskundigheidsbevordering voor examinatoren op het gebied van toetsing en beoordeling (meer dan nu) gestimuleerd en gefaciliteerd worden. Dit kan o.a. door de deelname aan (OD-)cursussen op dit gebied te stimuleren (die meteen ook ondersteuning bieden voor het behalen van het BKO-certificaat), binnen de faculteit/opleiding deskundigheidsbevorderende activiteiten te organiseren (workshops, intervisie e.a.) en praktische handreikingen voor docenten beschikbaar te stellen (zie ook www.utwente.nl/toetsing).

De decaan vervult toezichthoudende rol (§5.5.4)

11) Aanbevolen wordt dat decanen in toenemende mate de rol van 'wakend oog' op zich nemen voor wat betreft het functioneren van examencommissies: door bij de benoeming van leden, de leden te 'horen' en te letten op een goede samenstelling en deskundigheid van de desbetreffende commissie, door het jaarverslag van de commissie serieus te bestuderen en door minimaal eenmaal jaarlijks (n.a.v. het jaarverslag) een 'functioneringsgesprek' te houden met de commissie.

Relatie eindtermen – leerdoelen – examinering en toetsvormen (§5.6.1 / §5.6.2)

12) Voor die opleidingen die dat nog niet op orde hebben: zorg voor inzichtelijke leerdoelen per vak en maak de relatie tussen eindtermen en leerdoelen inzichtelijk. Ga op basis hiervan na of de leerdoelen samen de eindtermen in voldoende mate en op het juiste niveau 'afdekken'.
13) Vrijwel geen van de opleidingen beschikt (nog) over een toetsplan op curriculumniveau. Aanbeveling: zorg als opleiding voor een aantoonbaar consistente relatie tussen eindtermen - leerdoelen (- onderwijsvormen) – toetsing en houd bij veranderingen van of binnen het curriculum in de gaten of deze consistente relatie gewaarborgd blijft.

Waarborging kwaliteit van toetsing en beoordeling (§5.6.3)

14) Waar dit nog onvoldoende is gebeurd: zorg als opleiding (en dit is mede een taak van de examencommissie) voor duidelijke richtlijnen voor toetsing en beoordeling voor docenten. Neem het hele proces als uitgangspunt en alles wat daarbij dient te gebeuren en (om dit voor te zijn) alles wat daarbij mis kan gaan. Zorg dat deze richtlijnen zijn vastgelegd, bij de docenten bekend zijn, houd controle op de naleving daarvan en onderneem actie als richtlijnen in de praktijk niet werken en/of niet worden nageleefd.
15) Er zijn verschillende manieren om te kwaliteit van toetsing en beoordeling te stimuleren, te verbeteren en te waarborgen, die vooral in combinatie hun waarde hebben. Als examencommissie en opleiding dien je richting een visitatiecommissie helder te kunnen maken welke maatregelen er worden ingezet en waarom die maatregelen (samen) de zekerheid bieden dat het goed zit met de kwaliteit van toetsing en beoordeling.

Waarborging van het eindniveau (§5.6.4)

16) Het cijfer voor de afstudeeropdracht dient betekenisvol te zijn en op een betrouwbare wijze tot stand te zijn gekomen. Het waarborgen hiervan behoort tot de verantwoordelijkheden van de examencommissie, maar de zorg hiervoor is een zaak waar de hele opleiding bij betrokken is. Daar waar dit nog niet gebeurd is, dienen richtlijnen opgesteld te worden voor de beoordeling van afstudeeropdrachten. De betrouwbaarheid van beoordelingen kan worden verhoogd door maatregelen als: inzet van meerdere beoordelaars, gebruik van beoordelingsprotocollen, criteria en/of rubrics om beoordelingen te kunnen onderbouwen, organiseren van intervisie of collegiaal overleg om als beoordelaars tot betere afstemming over beoordelingen te komen.
17) Aanbeveling: zet externe (deskundige) beoordelaars in ter verhoging van de betrouwbaarheid. De overheid zal hier steeds meer waarde aan gaan hechten. Een 'extern wakend oog' kan ook op een andere wijze gerealiseerd worden: vergelijk bijvoorbeeld het niveau en beoordelingen van afstudeeropdrachten van de eigen opleiding eens met die van een soortgelijke opleiding van een andere universitaire instelling.

18) De examencommissie dient samen met het onderwijsmanagement zorg te dragen voor: richtlijnen (o.a. ook voor wie er als examinator bij afstudeeropdrachten mogen optreden), instrumenten voor beoordelaars en voor deskundigheidsbevordering van en betere afstemming tussen beoordelaars. Daarnaast is het ook goed om (steekproefsgewijs) controlerend op te treden, op een manier waarop ook visitatiecommissies te werk gaan. Hiervoor kan desgewenst ook een (externe) deskundige worden ingeschakeld.
19) Ook vanuit een breder perspectief dient bewaakt te worden dat het niveau van afgestudeerden gewaarborgd is en afgestudeerden goed voorbereid zijn op de overstap naar een (aansluitende) vervolgstudie of naar de arbeidsmarkt. Dit kan door o.a. kwalitatieve benchmarking (vergelijking van het niveau en becijfering van afstudeeropdrachten), exit-interviews of –enquêtes, door na te gaan hoe werkgevers aankijken tegen het functioneren van stagiaires en afstudeerders en door het functioneren van afgestudeerden in de vervolgopleiding en/of werksituaties te onderzoeken.

Facilitering, ondersteuning en stimulering (§5.7)

20) Op het gebied van deskundigheidsbevordering voor examencommissieleden en examinatoren worden al diverse mogelijkheden geboden (expertmodules voor examencommissieleden, cursus Testing & Assessment voor docenten, maatwerk- workshops, online kenniscentrum met good practices, job aids e.d., aanwezigheid van een faculteitsonderwijskundige die hulp kan bieden). Hier wordt echter nog beperkt gebruik van gemaakt. Deskundigheidsbevordering kan nog meer gestimuleerd en gefaciliteerd worden door de opleidingen. Indien er specifieke wensen zijn t.a.v. het scholingsaanbod of hulpmiddelen, kan dit aan de OD kenbaar gemaakt worden zodat op wensen en behoeften ingespeeld kan worden.
21) Betere facilitering van examencommissies (financiële ondersteuning, tijd) ondersteunt het functioneren van de examencommissies. Dit is een verantwoordelijkheid van een decaan, waarbij het CvB eindverantwoordelijk is. Goede facilitering voorkomt dat door bijvoorbeeld tijdsproblemen, taken niet goed worden uitgevoerd. Bij ondersteuning gaat het zowel om een vergoeding voor alle tijdsinvestering, als kennisgerichte ondersteuning, als ondersteuning bij de uitvoering van werkzaamheden. Ondersteuning in de uitvoering wordt geboden door: goede samenwerking tussen onderwijsmanagement, examencommissie en BOZ, waarbij de OLD en onderwijscoördinatoren, ondersteund door BOZ, zorgdragen voor de uitvoering van acties. (N.B. de formatie van BOZ staat vanwege de EMB-bezuinigingstaakstelling al jaren onder druk.)

Documentatie (van beleid) en PDCA-cyclus (§5.8)

22) Alle opleidingen geven aan nog bezig te zijn met het opstellen en implementeren van een 'toetsbeleid'. Als einddatum wordt ofwel de zomer 2012 aangegeven of het einde van het 2012. Het verdient aanbeveling eind 2012 na te gaan wat de stand van zaken is. In ieder geval zou in de jaarlijkse gesprekken tussen CvB en decanen de voortgang besproken kunnen worden.
23) In de 'toetsbeleid-documentatie' kan worden aangegeven op welke wijze de PDCA-cyclus in totaliteit wordt gevolgd, vooral wat betreft de C(Check – controle of actiepunten worden uitgevoerd, beleid tot resultaten leidt e.d.) en A(Act – bijstelling wanneer nodig).
24) Enige vorm van documentatie van toetsbeleid en interne communicatie hierover is wenselijk. Hierbij gaat het niet om de productie van 'dikke beleidsdocumenten', wel om documentatie van regels, procedures, plannen e.d. wanneer dat doelmatig is, het proces ondersteunt en leidt tot inzicht in wat beoogd wordt, wat er (wanneer) gedaan wordt en hoe nagegaan wordt of alles naar wens gaat en of andere of nieuwe acties nodig zijn. Explicitering ook om voor alle betrokkenen helder te maken wat er van iedereen verwacht wordt en wat er aan ondersteuning geboden wordt. Documentatie is daarbij ook nodig voor externe verantwoording.

Voor aandachtspunten met betrekking tot toetsbeleid in relatie tot de bachelor onderwijsvernieuwing, zie <u>hoofdstuk 6</u> van het eindrapport.

1. Inleiding

Goede toetsing, leidend tot terechte en rechtvaardige beslissingen en diplomering, is van groot belang gezien de rol die toetsing speelt bij (vroegtijdige) verwijzingen en BSA-besluiten en om de waarde te kunnen blijven waarborgen die diploma's vertegenwoordigen voor (internationale) vervolgstudies en de arbeidsmarkt. In 2010 werd de druk op onderwijsinstellingen om meer aandacht te besteden aan toetsbeleid en betere waarborgen te bieden voor de kwaliteit van toetsing, aanzienlijk opgevoerd. Mede door incidenten in met name het hbo en een onderzoek door de inspectie naar het functioneren van examencommissies in het hoger onderwijs, was het de overheid duidelijk geworden dat 'toetskwaliteit' en 'toetsbeleid' te lang een onderbelicht onderdeel waren geweest van het hoger onderwijs.
Verschillende (landelijke) maatregelen werden destijds ingevoerd, zoals aanpassing van de accreditatievereisten. Een onvoldoende score op het criterium 'toetsing en beoordeling', zou voortaan zonder pardon tot het beëindigen van een opleiding leiden en ook bij de 'instellingstoets' zal toetsbeleid een belangrijk aandachtspunt kunnen gaan vormen.
Daarnaast vormde de wetswijziging WHW een belangrijke verandering: de examencommissies kregen meer taken en verantwoordelijkheden, met name voor wat betreft het borgen van de kwaliteit van toetsing en examinering.
In hoofdstuk 2 wordt nader ingegaan op de landelijke ontwikkelingen rond toetsbeleid en toetsing, inclusief de meest recente ontwikkelingen.

Belangrijke vragen in 2010 waren: *Is de UT als instelling voldoende toegerust op deze veranderingen? Wat moet er nog gebeuren om voldoende toegerust te zijn?*
Duidelijk was al wel dat bepaalde acties in ieder geval in gang gezet dienden te worden, zoals het vaststellen en invoeren van instellingsbrede richtlijnen voor toetsbeleid en het het geven van voorlichting aan examencommissies over hun nieuwe taken en verantwoordelijkheden en het ontwikkelen van hulpmiddelen voor het uitvoeren van die nieuwe taken. Ook werd verwacht dat de scholing van examinatoren (docenten) op het gebied van toetsing een belangrijk aandachtspunt zou gaan vormen.
Om aan bovenstaande behoeften tegemoet te komen is in oktober 2010 gestart met het project 'Toetsbeleid', uitgevoerd door de Onderwijskundige Dienst[1].
Projectdoel was: *het ontwikkelen van een UT-breed kader voor toetsbeleid dat voldoet aan de WHW en accreditatievereisten en het bieden van ondersteuning aan opleidingen bij het implementeren van dit kader voor toetsbeleid.* Met als beoogd effect: *door expliciet aandacht voor toetsbeleid en grotere deskundigheid van examencommissies en examinatoren wordt (in de nabije toekomst) de kwaliteit van toetsing (beter) gewaarborgd.*
Bij de ontwikkeling van een 'toetskader' werd de projectuitvoering ondersteund door een klankbord-groep bestaande uit vertegenwoordigers van faculteiten/opleidingen (opleidingsdirecteuren, examen-commissieleden, onderwijscoördinatoren, kwaliteitszorgmedewerkers), onder leiding van voorzitter dr.ir. B.H.L Betlem (TNW).

Mei 2011, nadat het 'UT Toetskader' was ontwikkeld en geaccordeerd, is er een vervolgplan opgesteld voor de implementatie hiervan; bekrachtigd door CvB, UCO en U-Raad.
In hoofdstuk 3 worden de projectopbrengsten beschreven van het gehele project, waaronder een cursus toetsanalyse voor docenten, een virtueel kenniscentrum met informatie over en hulpmiddelen voor toetsing en toetsbeleid (gericht op zowel docenten als examencommissies en onderwijs-managers/beleidsmedewerkers) en een format voor een 'jaarplan examencommissie'.
In hoofdstuk 4 wordt wat uitgebreider ingegaan op een andere projectopbrengst: de ontwikkelde expertmodules voor examencommissies. Deze modules zijn twee maal aangeboden en hebben ook inzichten opgeleverd in de vragen en knelpunten waar de examencommissieleden tegenaan lopen.

Opleidingen zijn zelf verantwoordelijk voor het eigen toetsbeleid. Onderdeel van het project vormde een onderzoek naar de stand van zaken bij de opleidingen m.b.t. de invoering van toetsbeleid op basis van het nieuw ontwikkelde 'UT Toetskader'. Dit onderzoek werd uitgevoerd aan de hand van een checklist, gebaseerd op het toetskader.

[1] Aan het project hebben als projectleiders respectievelijk meegewerkt: Ulrike Koot-stam, Lisa Gommer, Helma Vlas. Het eindverslag is opgesteld door Helma Vlas.

De exercitie werd door een aantal opleidingen met enige zorg over de hoeveelheid werk die het invullen zou kosten, ontvangen. Deze zorg wees echter feitelijk ook al op wat vermoede knelpunten, zoals op het feit dat op dat moment veel zaken met betrekking tot 'toetsbeleid' bij de opleidingen nog onduidelijk of niet geëxpliciteerd waren *(Hebben we een visie op toetsing? Hoe luidt die dan? Waar staat dat?)*, taken en verantwoordelijkheden nog niet duidelijk belegd waren *(Dat had de opleidingsdirecteur toch moeten doen? Dat hoeven wij als examencommissie toch niet te doen?)* of op het risico dat onderdelen van het beleid niet op orde zouden zijn en het doorlopen van de checklist automatisch tot acties zou dienen te leiden ('*En we hebben het al zo druk!*').

Meer nog dan de uiteindelijke uitkomsten van de inventarisatieronde, zoals weergegeven in hoofdstuk 5, vormde de exercitie van het doorlopen van de checklist feitelijk de meerwaarde van deze inventarisatieronde. Het leidde bij opleidingen tot een verhoogd bewustzijn t.a.v. het thema "toetsing en toetsbeleid" en tot het vaststellen en uitvoeren van een aantal concrete actiepunten (waarbij voor velen de druk van een op handen zijnde accreditatie-nieuwe stijl meespeelde).
Het doorlopen van de checklist leidde overigens niet alleen tot 'kommer en kwel'; het gaf juist ook zicht op en bevestiging van zaken die wel al goed op orde zijn. Verder bleek soms ook dat in de praktijk naar ieders idee zaken goed liepen, maar dat e.e.a. alleen nergens was geëxpliciteerd en daardoor moeilijk aantoonbaar was. Of andersom, dat op papier het beleid goed verwoord was, alleen de uitvoerig op de werkvloer nog niet goed van de grond was gekomen. Dit wees meteen op concrete acties.

Het toetsproject zoals in oktober 2010 afgesproken, is afgesloten. Nog niet alle actiepunten die de opleidingen aangegeven hebben, zullen echter zijn echter gerealiseerd en nagegaan dient te worden welke ondersteuning de faculteiten/opleidingen bij hun vervolgacties nog wensen. Vanuit de Onderwijskundige Dienst zal in ieder geval scholing voor examinatoren en examencommissieleden blijvend worden aangeboden, als standaard cursus en/of als maatwerk, toegesneden op een specifieke doelgroep (bijv. examencommissieleden van een bepaalde opleiding) of op specifieke behoeften (bijvoorbeeld een workshop "multiple choice toetsen ontwerpen" voor docenten). Ook de kennissite Toetsing (www.utwente.nl/toetsing) zal voorlopig nog actueel gehouden worden.

Ondertussen zijn de plannen voor de vernieuwing van het bacheloronderwijs in een vergevorderd stadium. De uitgangspunten en voorwaarden, zoals verwoord in het UT Toetskader, blijven van kracht. Wel geldt dat de onderwijsvernieuwing wat betreft aandacht voor de kwaliteit van onderwijs en toetsing, nieuwe kansen, maar ook de nodige uitdagingen biedt. In hoofdstuk 6 wordt nader ingegaan op aandachtspunten voor toetsbeleid en toetsing in relatie tot de onderwijsvernieuwing.

2. Landelijke ontwikkelingen – Meer (na)druk op toetskwaliteit

Een aantal ontwikkelingen heeft geleid tot een toename van de aandacht voor toetsbeleid en de kwaliteit van toetsing en beoordeling:

- de in mei 2009 uitgebrachte resultaten van een onderzoek van de onderwijsinspectie naar het functioneren van examencommissies in het hoger onderwijs (*Boekhouder of wakend oog*). Uit dit onderzoek kwam naar voren dat verbetering wenselijk was: versterking van de positie van de examencommissie, betere waarborg voor het onafhankelijk functioneren, uitbreiding van taken en verantwoordelijkheden en het duidelijker vastleggen van gedragsregels.
- wijziging van de WHW in september 2010. Door de wetswijziging kwam er meer nadruk te liggen bij de inhoudelijke, controlerende taken (kwaliteitsborging toetsing) van examencommissies en op het belang van onafhankelijkheid en deskundigheid.
- nieuwe accreditatievereisten vanuit NVAO, met nadrukkelijker aandacht voor de kwaliteit van toetsing. De opleidingsaccreditatie is weliswaar beperkter dan voorheen, maar is wat betreft dit aspect ook strenger geworden. Uitgangspunt vormen drie standaarden, waarbij op standaard 3 'Toetsing en gerealiseerd eindniveau' direct (geen herkansing mogelijk) een voldoende gescoord moet worden. Standaard 3 stelt dat door een adequaat systeem van toetsing de beoogde eindkwalificaties aantoonbaar gerealiseerd worden. Dit gerealiseerd eindniveau blijkt uit de tussentijdse en afsluitende toetsen, de afstudeerwerken en de wijze waarop afgestudeerden in de praktijk of in een vervolgopleiding functioneren. De toetsen en de beoordeling dienen te voldoen aan de kwaliteitseisen: validiteit, berouwbaarheid en transparantie.
  Het blijft overigens van belang om de NVAO verrichtingen goed in de gaten te blijven houden; al gaande de rit word pas echt duidelijk hoe streng de regels uitpakken en soms worden regels aangescherpt. Zo is uit de richtlijnen voor beoordeling van afstudeerwerken door een visitatiepanel naar voren gekomen dat NVAO uitgaat van drie eindcijfers (werkstuk, presentatie en eindcijfer), wat bij veel opleidingen geen standaard praktijk is.
- bij de zogenaamde 'instellingstoets' vormen het bestuurlijk 'in control' zijn en het aantoonbaar doorgevoerd hebben van beleid(sbesluiten) belangrijke vereisten voor de instellingsaccreditatie. Toetsbeleid kan een van de beleidspunten zijn waar de aandacht van een visitatiecommissie (door het doorvoeren van een zogenaamde 'audit trail') naar uit zal gaan.
- in het kader van het tegengaan van langstudeerders en late uitval, is er meer nadruk komen te liggen op het geven van passend (bindend) studieadvies, verwijzing en zelfselectie. Toetsings-resultaten vormen hierbij het belangrijkste criterium. Om iemand terecht te kunnen verwijzen of af te wijzen, dien je als opleiding er zeker van te zijn dat je systeem toetsing en boordeling (in het eerste jaar) een correct beeld geeft van iemands kwaliteiten en mogelijkheden.
- toenemende aandacht (landelijk, maar ook binnen de UT) voor het onderwijs en onderwijskwaliteit, mede in relatie tot studiesucces en studievoortgang. Parallel daaraan is er meer aandacht voor de professionaliteit van docenten in het hoger onderwijs. In 2011 zijn er prestatieafspraken gemaakt met OCW over het aantal docenten dat in 2015 een BKO-diploma zal hebben. Competenties op het gebied van toetsing en beoordeling maken onderdeel uit van de BKO.

Recente ontwikkeling. Incidenten in het hbo hebben het ministerie bevestigd in hun streven naar meer transparantie, maar ook meer controle. Veel commotie ontstond o.a. over de 'alternatieve afstudeer-trajecten' die een hogeschool had ingevoerd. Als onderwijssector kun je je deze kritiek niet veroor-loven, ook niet als het alleen om incidenten zou gaan. De HBO-raad heeft in december 2011 de 'Commissie externe validering examenkwaliteit hoger beroepsonderwijs' ingesteld om advies uit te brengen gericht op kwaliteitsbewaking en –verbetering in de toekomst.
In het rapport '*Vreemde ogen dwingen*' heeft de commissie haar adviezen weergegeven in de vorm van een 'ingrijpend en niet-vrijblijvend pakket maatregelen'. Dit pakket aan maatregelen richt zich met name op de externe validering van de toetsing en examinering (het betrekken van externen als beoordelaars en in de examencommissie) en de aantoonbare (gecertificeerde) deskundigheid van examencommissieleden en examinatoren. Ook wordt gewezen op het belang van systematischer onderzoek naar toetsbeleid, toetsontwikkeling en toetskwaliteit, eventueel in samenwerkingsverband. Deze maatregelen betreffen het hbo, maar verwacht kan worden dat een aantal maatregelen ook hun weg zullen gaan vinden naar het universitair onderwijs en de wet.

3. Projectopbrengsten – Druk verhogend en verlichtend

Het toetsproject heeft enerzijds door een aantal activiteiten, zoals de inventarisatieronde en de expertmodules voor examencommissies, de gevoelde druk bij de opleidingen om aan de slag te gaan met toetsbeleid doen toenemen. Anderzijds is getracht juist deze druk te verlichten door de ontwikkeling van richtlijnen en hulpmiddelen. In totaliteit heeft het project tot de hiernavolgend beschreven opbrengsten geleid.

Ontwikkeling van een UT Toetskader
Het UT-kader voor toetsbeleid geeft aan aan welke voorwaarden opleidingen dienen te voldoen om zowel tegemoet te komen aan de wettelijke kaders van de WHW en de nieuwe accreditatievereisten als aan het streven van de UT naar een kwalitatief hoogwaardig systeem van toetsing en beoordeling waarmee de instelling garant staat voor het eindniveau van iedere afgestudeerde. De voorwaarden zijn ambitieus opgesteld en beslaan de hele breedte van voorwaardelijke aspecten tot en met de kwaliteitszorg rond het toetsbeleid zelf.
Om zeker te weten dat het kader afgestemd zou zijn op de situatie bij de faculteiten, is bij het opstellen van het kader gebruik gemaakt van de input van een klankbordgroep. De klankbordgroep stond onder leiding van dr. ir. B.H.L. Betlem (TNW, opleidingsdirecteur Scheikundige Technologie) en bestond uit vertegenwoordigers van het opleidingsmanagement, examencommissies, onderwijsondersteunend personeel (onderwijscoördinatoren, kwaliteitszorgmedewerkers) en twee studenten.
In april 2011 is het UT Toetskader, na een ronde langs relevante gremia (UCO, URaad, CvB), formeel geaccordeerd en ingevoerd.

Virtueel kenniscentrum / informatiesite "Toetsing"
Informatie- en kennisoverdracht en het aanreiken van praktische instrumenten en good practice m.b.t. toetsbeleid, toetsing en beoordeling, maakte onderdeel uit van het project. Hiervoor is de "Toetsing-site" (http://www.so.utwente.nl/toetsing) ontwikkeld met o.a. instrumentarium, best practices (zowel van de UT als van elders), workshoppresentaties, tips voor het opstellen van toetsen, actueel nieuws (van o.a. NVAO, OCW) en meer.
De site richt zich zowel op het onderwijsmanagement en examencommissies als op docenten en biedt op deze doelgroepen toegesneden informatie.
De site heeft ook buiten de UT de nodige erkenning gekregen en wordt onder meer aanbevolen op de landelijke site "Studiesucces HO" (www.studiesuccesho.nl).

Ontwikkeling van een training Toetsanalyse voor examinatoren
Het analyseren van toetsresultaten om op basis hiervan tot uitspraken over de kwaliteit van de toets te komen en wanneer nodig de cesuur bij te stellen, krijgt steeds meer aandacht in het kader van het aantoonbaar kunnen borgen van de kwaliteit van toetsing en beoordeling en het streven naar kwaliteitsverbetering. Het is echter nog niet een gangbare praktijk bij de meeste opleidingen.
Voor opleidingen die met grote groepen studenten en multiple choice toetsen werken, is er op de UT een geautomatiseerd systeem voor de verwerking en analyse van de resultaten beschikbaar. Maar ook analyse op basis van het 'timmermansoog' bij kleine groepen studenten heeft waarde.
Het onderwerp 'toetsanalyse' maakte tot voor kort geen deel uit van de reguliere BKO-cursus Testing & Assessment. Dit onderdeel is nieuw ontwikkeld en zal voortaan standaard worden aangeboden. Op de 'Toetsingsite' is tevens (zelfstudie)materiaal over dit onderwerp opgenomen.

Ontwikkeling en uitvoering van drie expertmodules t.b.v. deskundigheidsbevordering examencommissies
De nieuwe WHW leidde tot een nieuwe (meer gezaghebbende) rol en nieuwe taken voor examen-commissies. Ter deskundigheidsbevordering van de examencommissies zijn drie expertmodules ontwikkeld: 1*) Nieuwe verantwoordelijkheden en taken; 2) Kwaliteit van toetsen: toetsconstructie; 3) Kwaliteit van toetsing: toetsanalyse.*
In jan/feb 2012 zijn alle drie de modules UT breed aangeboden. In april is, op basis van vraag, de eerste module nogmaals aangeboden. Voor CTW is op verzoek (mei 2012) een maatwerkvariant verzorgd en voor BMT/TG zal dit in sept. 2012 gebeuren.
In hoofdstuk 4 wordt nader ingegaan op de deelname aan deze bijeenkomsten en de inzichten die de bijeenkomsten opleverden wat betreft de vragen en knelpunten waar examencommissies tegenaan lopen.
In het algemeen kan gesteld worden (naar uit de evaluatie naar voren kwam) dat de bijeenkomsten bij de aanwezigen tot een grotere bewustwording ten aanzien van en kennis over de specifieke rol en

taken van examencommissies hebben geleid. Bij veel deelnemers bleek deze kennis en dit bewustzijn ruim een jaar na invoering van de nieuwe WHW nog niet, beperkt of fragmentarisch voorhanden.
Een verassende 'extra 'opbrengst' van deze modules was de min of meer tijdens de eerste module spontaan en vanuit de groep aanwezigen tot stand gekomen oprichting van een informeel platform voor examencommissies, o.l.v. prof.dr.ir. A. Rensink. Aanleiding vormde de ter plekke gevoelde en geuite behoefte van examencommissieleden aan een gremium voor UT brede afstemming en de wens vanuit examencommissies de UCO en het CvB te kunnen adviseren over maatregelen waar zij (ook) mee te maken hebben.
Een opbrengst is ook het 'cursusontwerp' zelf voor de modules. Op verzoek kunnen de modules, of een maatwerkvariant daarvan, ook in de toekomst worden aangeboden.

Format voor het jaarverslag van examencommissies e.a. instrumenten en hulpbronnen
Wettelijk zijn examencommissies tegenwoordig verplicht om jaarlijks richting de decaan schriftelijk verslag te doen van hun activiteiten en plannen. Examencommissies kunnen een eigen invulling geven aan hun jaarverslag, maar als hulpmiddel hierbij is een format ontwikkeld.
Naast het format, worden via de Toetsingsite, ook andere hulpmiddelen voor examencommissies aangereikt, deels in de vorm van een presentatie van voorbeeldinstrumenten of –materialen die binnen de UT al door een bepaalde opleiding of faculteit worden ingezet.

Expertiseontwikkeling (gedetacheerde) OD-ers en deelname aan landelijke netwerken
Om ingezet te worden ter ondersteuning van de implementatie van het UT- toetskader binnen de faculteiten, is aandacht besteed aan de professionalisering op dit terrein van OD-medewerkers (met de name de bij faculteiten gedetacheerde medewerkers). Hiervoor is een informatiebijeenkomst over het UT Toetskader georganiseerd, een cursus Toetsanalyse voor OD-ers en enkele OD-ers hebben de expertmodules voor examencommissies bijgewoond.
Om de expertise binnen de OD op peil te houden (met het oog op de kennistransfer richting de opleidingen) en voor 'benchmarking doeleinden' (nagaan hoe de UT op dit terrein afsteekt bij andere instellingen), is door een OD-vertegenwoordiger deelgenomen aan bijeenkomsten van het landelijk universitair netwerk "Kwaliteit van toetsing in het WO", aan een specifieke bijeenkomst over toetsbeleid van de landelijk universitaire studiegroep Kwaliteitszorg en accreditatie (KwaAcc), aan een bijeenkomst 'Transparante leeruitkomsten', georganiseerd door de Nuffic (sept 2011) en een bijeenkomst georganiseerd door de Qanu georganiseerd symposium over toetsing en beoordeling (sept 2011).

Inventarisatie stand van zaken toetsbeleid bij faculteiten/opleidingen + constateringen en aanbevelingen
De faculteiten/opleidingen dragen zelf de verantwoordelijkheid voor het opzetten en uitvoeren van toetsbeleid, in aansluiting op het UT Toetskader, en in het algemeen voor het zorgdragen voor kwalitatief goede toetsing en beoordeling. Examencommissies vervullen hierbij een belangrijke, voorschrijvende en toezichthoudende, rol.
Bij het CvB bestond de behoefte om zicht te krijgen op de mate waarin opleidingen voldoen aan de in het UT Toetskader aangegeven voorwaarden en om een beeld te krijgen van de acties die opleidingen ondernemen om aan de voorwaarden te voldoen. De inventarisatie (te zien als een soort van 'quick scan') werd uitgevoerd aan de hand van een hiervoor ontwikkelde checklist, gebaseerd op het toetskader. De "checklist" zoomde in vergelijking met het kader, nog wat sterker in op implementatie-aspecten en gaf waar nodig wat aanvullende toelichting bij bepaalde voorwaarden uit het Toetskader.
Via een brief van het CvB en later via de UCO-leden, zijn de opleidingen gevraagd de inventarisatie aan de hand van de checklist uit te voeren. Indien gewenst kon een beroep worden gedaan op de ondersteuning van een (bij de eigen faculteit gedetacheerde) OD-medewerker.
Aangeraden werd de checklist in te vullen met een groep medewerkers van de opleiding die nauw zijn betrokken bij toetsbeleid, zoals: de opleidingsdirecteur, een of meer leden van de examencommissie, de onderwijscoördinator en indien aanwezig een kwaliteitszorgmedewerker. Verwacht werd dat het gezamenlijk invullen zou bijdragen aan de interne afstemming en het concreet beleggen van actiepunten bij de daarvoor verantwoordelijke persoon of personen. Deze werkwijze is ook bij meerdere opleidingen gehanteerd. In sommige gevallen is hiervoor of naar aanleiding hiervan, een speciale commissie in leven geroepen, zoals bij CiT en PSY (Commissie Toetsbeleid). Bij EWI is er een facultaire Commissie Toetsbeleid ingesteld, bestaande uit een drietal examencommissieleden die de verschillende opleidingen vertegenwoordigden en de coördinator kwaliteitszorg. Het streven bij EWI was om over de opleidingen heen te kijken naar de overlap in aandachts- en actiepunten ten behoeve van, waar dat kon, een faculteitsbrede aanpak.
Niet alle faculteiten en opleidingen zijn op deze manier te werk gegaan. In sommige gevallen is de checklist ingevuld en zijn de actiepunten opgesteld door bijvoorbeeld de opleidingsdirecteur, veelal in

samenwerking met een kwaliteitsmedewerker en/of de OD-gedetacheerde en/of een examencommissielid. Hierbij kan verwacht worden dat afstemming over de stand van zaken en actiepunten – gezien de noodzaak daartoe - op een andere wijze zal hebben plaatsgevonden.

In hoofdstuk 5 worden de resultaten van de 'quick scan' gegeven. Met in de eerste paragraaf een aantal opmerkingen ten aanzien van de interpretatie van de resultaten.

Zoals al in de inleiding aangegeven, is de meerwaarde van het (laten) invullen van de checklist vooral geweest dat betrokkenen bij toetsbeleid zich bewust werden van wat er op dit gebied nodig of vereist is en dat werd nagegaan voor de faculteit of opleiding wat al wel op orde is en wat nog niet. Op basis hiervan konden dan concrete actiepunten worden vastgesteld en de voor bepaalde acties verantwoordelijke functionarissen/personen worden vastgesteld.
Deze functie heeft de checklist zeker gehad; vrijwel alle faculteiten en opleidingen hebben concrete actiepunten aangegeven die ze uiterlijk eind 2012 gerealiseerd willen hebben.

4. Examencommissies – Vragen en knelpunten

Uitgaande van een ruwe schatting, heeft in september ongeveer 35% van de examencommissieleden scholing gevolgd, in ieder geval op het gebied van de nieuwe taken en verantwoordelijkheden van de examencommissieleden. Het merendeel van de deelnemers aan de aangeboden expertmodules voor examencommissieleden is lid van een examencommissie, maar ook enkele OLD's, onderwijskundigen en kwaliteitszorgmedewerkers hebben een of meerdere bijeenkomsten bezocht. Voor CTW is (mei 2012) en voor BMT/TG wordt (sept 2012) op verzoek een maatwerkvariant verzorgd.

Evaluatie van de bijeenkomsten laat zien dat het merendeel van de deelnemers de geboden informatie (zeer) waardeerden en het bijwonen van de bijeenkomst(en) ook zouden aanraden aan andere examencommissieleden. De meerwaarde lag, zoals een van de deelnemers op het evaluatieformulier aangaf, niet alleen in de informatie die werd geboden, maar ook in het uitwisselingskarakter van de bijeenkomst. Ter plaatse konden deelnemers elkaar al aan ideeën helpen om bepaalde zaken aan te pakken, zoals onder andere het idee om handiger om te gaan met grote aantallen verzoeken voor vrijstelling, het volgen van afwijkende programma's e.d., door 1 of 2 leden van de commissie te mandateren om standaard verzoeken af te handelen. Alleen bijzondere gevallen worden dan nog in de commissie besproken.
Uit de bijeenkomsten kwam naar voren met welke vragen en onduidelijkheden de examencommissies bij aanvang van de bijeenkomst zaten en tegen welke knelpunten zij aanliepen, zoals hieronder weergegeven[2]. Hierbij dient opgemerkt te worden dat bij het uitkomen van dit verslag diverse van deze punten ondertussen al als actiepunten bij de opleidingen zullen zijn op- en aangepakt.

- Hoe zorg je voor ***kwaliteitsborging van toetsing en beoordeling***? Het punt waar de meeste twijfels over waren, was de vraag hoe een examencommissie de kwaliteitsborging van toetsing en beoordeling dient aan te pakken. Hoe onderzoek, bewaak en stimuleer je de kwaliteit? Dit is een van de nieuwe taken van examencommissies en de wijze waarop deze taak moet worden ingevuld, is nog niet bij alle opleidingen duidelijk. Er bestaat grote zorg of je docenten wel kunt vragen om hun tentamens of opdrachten in te leveren en 'extra' werk te doen in de vorm van bijvoorbeeld een toetsmatrijs opstellen of een toetsanalyse uitvoeren. Verwacht wordt dat dit bij docenten op veel weerstand zal stuiten. En hoe kun je als commissielid beoordelen of een tentamen wel van goede kwaliteit is? Zijn zulke verstrekkende maatregelen echt nodig of kan worden volstaan met het alleen ingrijpen als er klachten zijn? Of biedt het werken aan 'de voorkant', door deskundigheidsbevordering bij de docenten, voldoende waarborg?
- Er bestaat veel onduidelijkheid over **de rol van de examencommissie versus die van het opleidingsmanagement** (specifiek die van de opleidingsdirecteur) en de respectievelijke **taakverdeling en verantwoordelijkheden** daar waar het zaken betreft die met toetsbeleid en borging van de kwaliteit van toetsing en beoordeling te maken hebben. Mag of moet een examencommissies ook adviseren over eindtermen? Wie moet er nu richtlijnen opstellen voor beoordeling, zoals de wet vraagt? Impliceert verantwoordelijk zijn ook 'zelf moeten doen?'
- Er bestaat onduidelijkheid over wat begrippen als **'onafhankelijk functioneren'** en **'gezaghebbend opereren'** precies inhouden. In het verleden konden opleidingsdirecteuren, onderwijscoördinatoren en studieadviseurs soms een (te) krachtige rol in examencommissies uitoefenen, als lid zijnde of door de adviesrol met de nodige druk uit te oefenen. Nu er meer nadruk ligt op het onafhankelijk opereren van examencommissies, lijkt een te nadrukkelijke rol van met name onderwijsmanagers erg onwenselijk. Maar hoe wordt de verhouding dan?
  De wet acht het wenselijk om externen op te nemen in de commissie. Wie moeten dat dan zijn? Hoe kan dat praktisch geregeld worden?
- **Taakverandering: van uitvoering geven aan regels naar het vaststellen daarvan.** Volgens de wet stelt de examencommissie regels vast over de uitvoering van taken en bevoegdheden en maatregelen m.b.t.
  - kwaliteitsborging toetsing,
  - het vaststellen van richtlijnen en aanwijzingen om de uitslag van toetsing te beoordelen
  - het toestemming verlenen voor een door een student samengesteld programma en bepaling van de opleiding waartoe dat programma dan behoort
  - het verlenen van vrijstellingen
  - fraude

  Dit impliceert dat de commissies niet alleen uitvoering geven aan de regelgeving, maar ook regels en procedures dienen vast te stellen! Indien regels zijn opgenomen in de OER, vervult de

[2] Onderstaande punten gelden niet voor alle (aanwezige) opleidingen en examencommissies.

examencommissie een belangrijke adviserende (en wakende) rol bij het opstellen van de OER. Daar waar de OER geen procedures, regels of richtlijnen voor biedt, zal de examencommissie zelf actie moeten ondernemen. Dit kan en zal in samenwerking met het opleidingsmanagement gebeuren of eventueel op facultair niveau worden afgestemd, maar de examencommissie heeft wel een verantwoordelijkheid op dit gebied! Dit besef begint nu te dagen, maar de invulling van deze taak moet in veel gevallen nog vorm krijgen.

- **Weten wat er al op het gebied van toetsbeleid vastligt (impliciet of expliciet) binnen de opleiding en wie waarop aangesproken kan worden**. Over het voorhanden zijn van een opleidingsspecifieke 'visie op toetsing', toetsplannen op curriculumniveau, vastgesteld toetsbeleid en documentatie daarover, bestaat bij diverse examencommissieleden veel onduidelijkheid. Ook bleek voor veel leden van de commissieleden niet helder wie nu voor dit soort zaken verantwoordelijk is; de examencommissie of het opleidingsmanagement. De nieuwe taken van de examencommissies vergen meer samenwerking en afstemming tussen de examencommissie en het opleidingsmanagement dan voorheen, maar dit dient in veel gevallen nog vorm te krijgen.
- **Beleid op papier versus beleid in de praktijk.** Bij toetsbeleid gaat het om een samenhangend stelsel van maatregelen en voorzieningen die je als opleiding (faculteit) treft om de kwaliteit van je toetsing en examinering te bewaken en te bevorderen. Door te zorgen dat hierover e.e.a. gedocumenteerd is, houd je overzicht, kun je verantwoording afleggen en is het transparant voor alle betrokkenen. Het documenteren op zich is daarbij niet het doel, maar toetsbeleid wordt nog herhaaldelijk gezien als 'een pak papier in de la' en 'bureaucratische rompslomp'; doelen en middelen worden nog wel eens verward. Niemand heeft behoefte aan toenemende bureaucratie, maar enige regelgeving en documentatie is noodzakelijk. Een belangrijke vraag die tijdens de sessies naar voren kwam in dit verband was dan ook: Wat is 'needed' en wat is 'nice to have'?
- **Transparantie en communicatie.** Hoe zorg je intern voor goede communicatie – toegesneden op verschillende doelgroepen - over alles wat met toetsbeleid en toetsing te maken heeft?
- **Regels voor het eigen functioneren**. Examencommissies zijn functionele, formele organen, maar niet alle opleidingen kennen gedragsregels (bijvoorbeeld over dossiervorming en archivering, samenstelling van de commissie, wijze van besluitvorming, mandateringen e.d.) of een ***huishoudelijk reglement of 'handboek' voor examencommissies.*** Soms is het bij de leden onbekend of er iets dergelijks bestaan of is alleen bekend dat de regels verouderd zijn.
- **De rol van de decaan**. Examencommissieleden dienen volgens de wet ***door de decaan gehoord en benoemd*** te worden. Het 'gehoord' zijn bij een benoeming, blijkt maar zelden het geval. Benoemingen lijken vooral schriftelijk en informeel te worden afgehandeld. Er wordt door de decaan niet expliciet getoetst op bijvoorbeeld deskundigheid. Veelal bestaan er ook geen profielschetsen voor de leden en bij benoeming van nieuwe leden wordt niet altijd specifiek gekeken naar hoe de groep is samengesteld en welke deskundigheid (bijv. op het gebied van toetsanalyse) of achtergronden (werkzaam voor de bachelor of master, aantal jaren ervaring in het hoger onderwijs) de leden in gezamenlijkheid vertegenwoordigen.
- **Het Jaarverslag.** Het opleveren van een jaarverslag en daarmee het jaarlijks (schriftelijk) verantwoording afleggen, is voor de meesten nog een nieuw fenomeen waar nog geen of beperkt ervaring mee is opgedaan. Vragen die leven zijn: wat moet er wel/niet in komen te staan? Wat doet of moet een decaan er verder mee?
- **Benoeming van examinatoren.** Examinatoren worden door de examencommissies benoemd. Deze taak lijkt tot nu toe vooral een 'papieren kwestie' te zijn geweest, in de praktijk worden meestal standaard alle docenten tot examinator benoemd. Gezien de huidige rol van examencommissies, zouden zij zich van de deskundigheid van docenten op het gebied van toetsing op de hoogte dienen te stellen en kunnen ze ook docenten als examinator weigeren. Maar hoe weet je als commissie of de docenten deskundig genoeg zijn? En het weigeren van docenten levert problemen op voor de onderwijsmanager en dit word je door collega's ook niet in dank afgenomen.
- **Facilitering en ondersteuning.** De inzet van examencommissieleden wordt niet apart bekostigd (d.w.z. extra vergoeding voor de uren), terwijl er wel veel tijd met het commissiewerk gemoeid is en die tijdsinvestering met alle nieuwe taken erbij alleen maar groter wordt. Commissies van omvangrijke opleidingen, zijn alleen al aan de operationele taken (afwijkende examenprogramma's beoordelen, vrijstellingen toekennen e.d.) veel tijd kwijt. Het meer of beter faciliteren van commissies kan een belangrijke punt worden om het goed functioneren van de commissies te ondersteunen cq te voorkomen dat door tijdgebrek taken niet of niet goed worden uitgevoerd.
  Er is daarnaast behoefte aan kennisgerichte ondersteuning. De aanwezigen gaven aan behoefte te hebben aan voorbeelden en instrumentarium, zoals bijvoorbeeld een format of richtlijnen voor een jaarverslag.

5. Inventarisatie – Uitgangspunten, stand van zaken en aanbevelingen

5.1 Gegevensverwerking, interpretatie en leeswijzer

Het onderzoek naar de mate waarin de UT opleidingen voldoen aan de voorwaarden uit het toets-kader, werd uitgevoerd op basis van een hiervoor ontwikkelde checklist. Via een brief van het CvB in eerste instantie en later via de UCO-leden, zijn OLD's gevraagd de inventarisatie aan de hand van de checklist uit te voeren en per opleiding te rapporteren. Indien gewenst kon een beroep worden gedaan op de ondersteuning van een (bij de eigen faculteit gedetacheerde) OD-medewerker.

Voor ITC en MB zijn de gegevens ingevuld op faculteitsniveau, waarbij voor MB per opleiding enkele aparte (veelal overeenkomende) actiepunten zijn geformuleerd. EWI heeft zowel opleidingniveau als op faculteitsniveau actiepunten aangegeven, alleen informatie m.b.t de opleiding CT ontbreekt. Door CTW en GW zijn voor alle opleidingen de checklists ingevuld en actiepunten aangegeven. TNW wilde zich niet conformeren aan de checklist en heeft voor alle opleidingen het UT Toetskader als leidraad gehanteerd om te rapporteren. Gegevens van TG en BMT ontbreken.

Het verslag van de inventarisatieronde is gebaseerd op de door de faculteiten zelf gegeven inschatting of de in de checklist gestelde punten op orde zijn. Alles wat weergegeven wordt, is aldus 'naar eigen zeggen' en inzicht. Sommige opleidingen zijn – op basis van de ingevulde gegevens en aangegeven actiepunten - uitvoeriger (meer actiepunten) en specifieker (meer toelichting en gedetailleerdere beschrijving van actiepunten) in hun reacties geweest dan andere opleidingen en mogelijk ook kritischer t.a.v. het eigen beleid en de uitvoering daarvan. Waar de een bij een punt dat grotendeels op orde is, het vakje 'op orde' heeft aangekruist, kan het zijn dat een ander in diezelfde situatie 'nog te verbeteren' geeft gekozen.
Het interpreteren van de checklisten en de toelichtingen vergde vaak dan ook het nodige 'kunst en vliegwerk'. De checklisten zijn niet altijd inzichtelijk ingevuld; zo zijn er punten waar niets is ingevuld maar soms in de toelichting wel wat over gezegd wordt; punten waar 'kruisjes' bij zowel 'op orde' staan als bij 'te verbeteren'; punten waar 'op orde' is ingevuld, maar uit de toelichting naar voren komt dat er nog wel veel op dat punt moest gebeuren; punten waar 'moet nog' of 'verbeteren' is ingevuld, maar een toelichting of actiepunt ontbreekt of waar het bij de verbeterpunten om zeer hoge ambities gaat, enz. Een kwantitatieve weergave van wat er ingevuld is, zou een vertekend en weinig informatief beeld opleveren. De gegevens zijn vooral kwalitatief geanalyseerd, waarbij altijd naar zowel de ingevulde checklisten als naar de toelichtingen en actiepunten is gekeken. De gegevens zijn zo nauwgezet mogelijk geïnterpreteerd en (samengevoegd) weergegeven, maar onvermijdelijk zal dit niet altijd de situatie 100% correct weergeven.

Rekening houdend met bovenstaande, kan echter toch wel gesteld worden dat de analyse in totaliteit een beeld geeft over waar opleidingen bij toetsbeleid tegenaan lopen, wat er al (in grote mate) op orde is en aan welke voorwaarden nog gewerkt wordt en moet worden.

Leeswijzer voor het vervolg
Het schema op de volgende pagina geeft aan welke zaken rond 'toetsing' binnen een opleiding (of op facultair niveau) op orde dienen te zijn. Per categorie, aangegeven met een kleurtje en paragraafaanduiding, wordt beschreven wat de uitgangspunten zijn, wat de stand van zaken bij de opleidingen is (o.b.v. de inventarisatie) en welke aanbevelingen af te leiden zijn.

Bij het verder lezen is het goed om eerder gemaakte opmerkingen over de gegevensverwerking en interpretaties daarbij in gedachten te houden. Hier en daar worden opleidingen of faculteiten expliciet genoemd. Dit sluit niet uit dat zaken soms ook gelden voor opleidingen die niet worden genoemd.

Figuur 1: Schematisch overzicht van belangrijke aandachtspunten voor toetsbeleid.

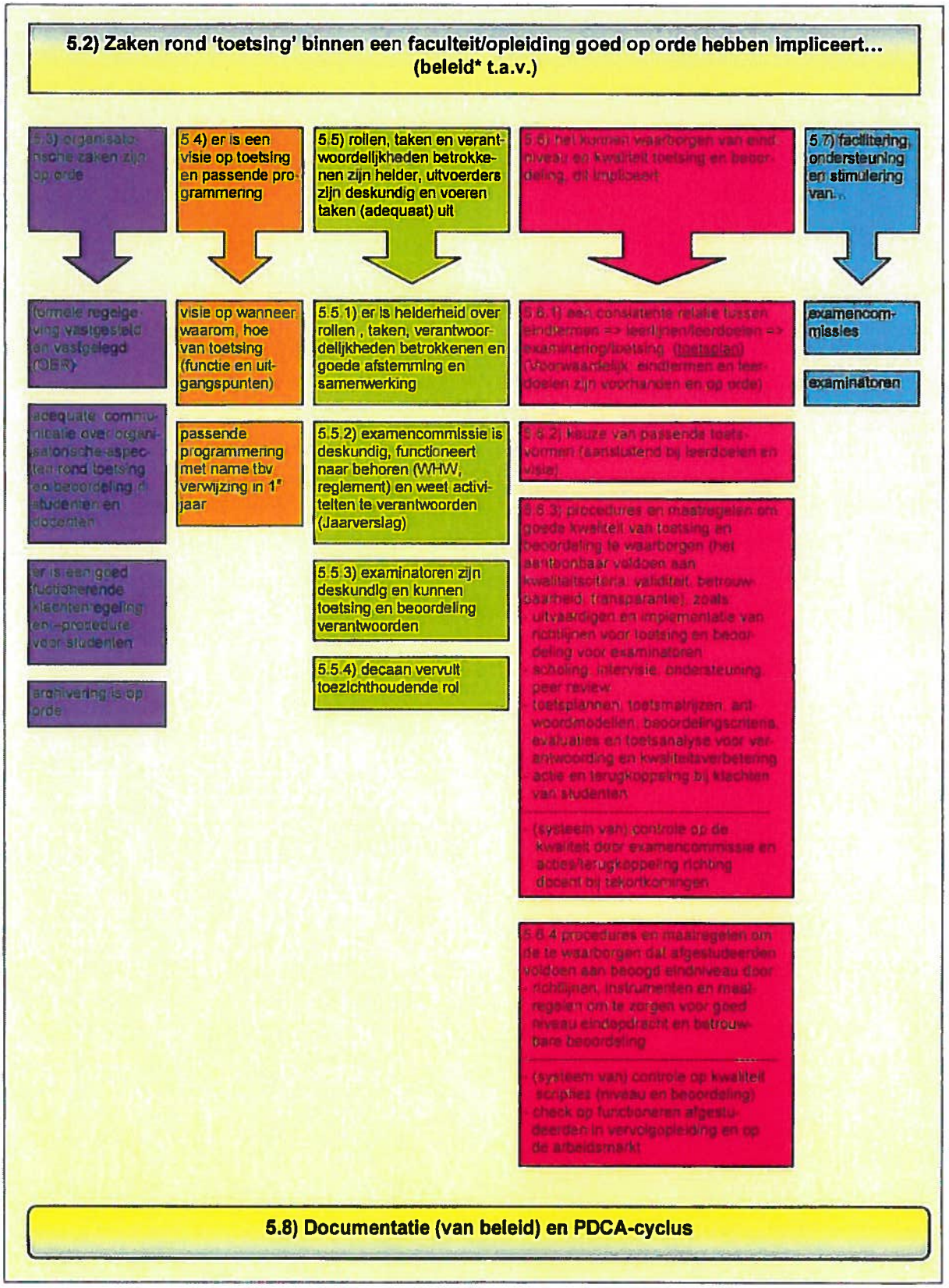

5.2 Zaken rond 'toetsing' binnen een faculteit/opleiding goed op orde hebben impliceert... toetsbeleid

Opmerking vooraf: met 'toetsbeleid' wordt bedoeld: alle voorzieningen en maatregelen die weloverwogen en systematisch worden ingezet om de organisatorische processen m.b.t toetsing en beoordeling goed te laten verlopen, om de kwaliteit van toetsing en beoordeling te waarborgen en te verbeteren en om het eindniveau van de afgestudeerden te kunnen (blijven) garanderen. Beleid is het stellen van doelen, middelen en een tijdpad in onderlinge samenhang.
Effectief beleid vergt nadere uitwerking in acties en maatregelen, die vervolgens uitgevoerd worden, gemonitord en – wanneer nodig – bijgesteld. Om voorgenomen beleid goed te kunnen communiceren naar betrokkenen, de voortgang te kunnen monitoren, effecten te kunnen vaststellen en om duidelijkheid te creëren, is enige vorm van (digitale) documentatie handig.

Het woord 'beleid' wordt vaak de geassocieerd met beelden van 'een dik pak papier' of "lade-documenten". Duidelijk mag zijn dat beleid dat alleen op papier is vastgelegd, maar niet wordt geïmplementeerd of in de praktijk niet de gewenste effecten oplevert, voor niemand veel zin heeft. Andersom geldt dat handelen in de praktijk op basis van veronderstellingen en impliciete procedures die niet of beperkt zijn vastgelegd, kan leiden tot onduidelijkheid bij betrokkenen, het naar eigen goeddunken en niet eenduidig of doelgericht handelen. Het maakt het lastiger om voortgang en effecten te monitoren en om naar bijvoorbeeld het instellingsbestuur of een visitatiecommissie helder te maken wat er wel/niet gebeurt of gebeurd is op het betreffend beleidsterrein.
Als in dit rapport gesproken wordt over 'toetsbeleid' gaat het om de aan het begin van deze paragraaf gegeven definitie. Niet om de productie van 'dikke beleidsdocumenten', wel om documentatie van regels, procedures, plannen e.d. wanneer dat doelmatig is, het proces ondersteunt en leidt tot inzicht in wat beoogd wordt, wat er (waneer) gedaan wordt en wat er van betrokkenen verwacht wordt.

5.3 Organisatorische zaken zijn op orde

Uitgangspunten:
Organisatorische aspecten zijn op orde, er zijn adequate voorzieningen, procedures, regels en richtlijnen om toetsing en beoordeling en wat daarmee samenhangt goed te laten verlopen (bijvoorbeeld de inschrijving voor tentamens) en er wordt voldaan aan de formele regelgeving. Procedures, regels e.d. m.b.t. toetsing en beoordeling dienen voor alle betrokkenen (studenten, docenten e.a.) vindbaar en inzichtelijk te zijn vastgelegd en betrokkenen dienen hierover goed geïnformeerd te worden. Regels e.d. dienen eenduidig te zijn en in de praktijk nageleefd te worden met waakzaamheid voor te grote bureaucratie (te strikt en onpersoonlijk hanteren van regels waarbij een menselijke benadering uit het oog wordt verloren). Dit vergt ook een systeem van controle (of alles goed loopt) en het ingrijpen bij problemen.
Enkele voorwaarden die gelden voor alle opleidingen:

- Er is voor de opleiding een onderwijs- en examenregeling (OER) voorhanden die voldoet aan de daarvoor geldende wettelijke richtlijnen (WHW artikel 7.13), inzichtelijke informatie over de opleiding of groep van opleidingen bevat en o.a. beschrijft hoe de volgende zaken geregeld zijn:
  - de wijze van programmering van verroosterde tentamens en hertentamens;
  - het aantal keren dat er voor een onderwijseenheid jaarlijks gelegenheid wordt gegeven voor summatieve toetsing en de regels die gelden voor de toetsing (inclusief praktische oefeningen)
  - de wijze waarop het in- en uitschrijven voor de verroosterde toetsing is geregeld.
- Er is een goed functionerend archiveringssysteem voorhanden voor het toetsmateriaal, gemaakte toetsen en beoordelingen.
- Er is een regeling voor klachten (over de toetsing en aspecten die daarmee samenhangen) en beroepsmogelijkheden voor studenten.
- Alle relevante informatie over regelgeving zoals de OER, het studentenstatuut, de regeling voor klachten (over de toetsing en aspecten die daarmee samenhangen) en beroepsmogelijkheden, is voor studenten (e.a.) inzichtelijk, makkelijk te vinden en te raadplegen.

Stand van zaken:
De OER achten eigenlijk alle opleidingen wel op orde. Voor CME bestaat er nog enige onduidelijkheid over het voorhanden zijn van een OER. Dit wordt nog uitgezocht.
Als opmerking bij dit punt wordt wel een paar maal aangegeven dat veranderingen bij S&OA,

bijvoorbeeld wat betreft in- en uitschrijvingen voor tentamens, het wel lastig maken om de OER actueel te houden.
Ook de communicatie over regelgeving is volgens de meeste opleidingen goed op orde. Vanuit CTW wordt aangegeven dat wel geldt dat ondanks dat informatie die op de site staat, studenten toch moeite lijken te hebben met het vinden (of lezen) van de informatie. WB wil via de examencommissie een student-assistent aanstellen om online de informatie van de examencommissie (o.a. ook wat betreft de klachtenprocedure) beter beschikbaar te maken.
Archivering blijkt nog wel een punt van zorg voor veel opleidingen. In principe zijn daar wel regels voor in de OER of in een faculteitsreglement, waarbij in het algemeen geldt dat docenten gemaakte tentamens/opdrachten bewaren (waarbij termijnen variërend van 2 tot 6 jaar worden genoemd), maar er wordt geen controle verricht of dit ook daadwerkelijk gebeurt. IO geeft aan dat het bewaren van producten (prototypes) lastig is, daar is onvoldoende ruimte voor beschikbaar. De oplossing is gezocht in het opstellen van een boekje met productbeschrijvingen en afbeeldingen. Hier en daar wordt voorzichtig de wenselijkheid van een centraal (facultair/opleiding) archief geopperd.
Volgens alle opleidingen is er een klachtenregeling voor studenten voorhanden. TW geeft aan hier wat aanpassingen in te willen aanbrengen. INF en WB willen de communicatie over de klachtenprocedure verbeteren. PSTS geeft aan (en dit zou voor meer opleidingen de praktijk kunnen gelden), dat er bij GW eigenlijk geen echte klachtenprocedure is. Studenten kunnen bij klachten terecht bij diverse organen (OLC, examencommissie) en personen (old, onderwijscoördinator, studieadviseur e.a.) die naar bevindt van zaken handelen. Er wordt niet gewerkt met een protocol voor de behandeling van klachten en er wordt niets geregistreerd.

Organisatorische zaken / Aandachtspunten en aanbevelingen:

1) Op opleidingsniveau zorgdragen voor goede, interne communicatie over de regelgeving m.b.t. toetsaspecten en de klachtenprocedure en -regeling, zowel richting studenten als docenten.

2) Komen tot eenduidigere regelgeving t.a.v. de archivering van tentamens en opdrachten en er voor zorgdragen dat regels hieromtrent bij docenten goed bekend zijn en (enige mate van) controle op het handhaven hiervan. NB. Centrale archivering (op opleidingsniveau) kan voordelen hebben en overwogen worden.

5.4 Er is een visie op toetsing en passende programmering

Uitgangspunten:
Welke functie vervult toetsing binnen de opleiding? Waarom zijn bepaalde vormen van toetsing wel/niet geschikt voor deze opleiding? Waarom kies je voor een bepaalde programmering?
Het antwoord op deze vragen geeft een beeld van de visie die een opleiding heeft op toetsing. Het bepaalt dat toetsing niet gezien wordt als een losstaand onderdeel, maar samenhangt met de onderwijsvisie of het onderwijsmodel van de opleiding en een duidelijke functie vervult binnen het onderwijssysteem. De keuze voor toetsvormen komt enerzijds voort uit de leerdoelen, maar anderzijds heeft het ook te maken met de visie op onderwijs en toetsing (*Form follows function.*).
Van opleidingen wordt verwacht dat ze deze visie, afgeleid van de eigen (of instellingsbrede) onderwijsvisie, hebben vastgelegd en dat de visie algemeen bekend is en uitgangspunten omvat voor o.a. het bepalen van de wijze van toetsing, de mate van toetsing en de momenten van toetsing.
Qua programmering wordt)n ieder geval verwacht dat het toetsprogramma zodanig van opzet is dat met name in de beginfase van de studie het snel duidelijk wordt of de student succesvol de studie zal kunnen afronden (Passend bij de verwijzende en selecterende functie van de propedeuse.).
In de Onderwijs- en Examenregeling dienen wat betreft programmering in ieder geval de volgende zaken geregeld te zijn: a) de wijze van programmering van verroosterde tentamens en hertentamens; b) het aantal keren dat er voor een onderwijseenheid jaarlijks gelegenheid wordt gegeven voor summatieve toetsing en de regels die gelden voor de toetsing (inclusief praktische oefeningen; c) de wijze waarop het in- en uitschrijven voor de verroosterde toetsing is geregeld.
In het UT Toetskader is als voorwaarde aangegeven dat op gezag van de examencommissie tenminste een maand voor het begin van het semester het tentamenrooster voor dat semester bekend gemaakt wordt, met daarin data en tijdstippen van de tentamens.

Stand van zaken:
Een aanzienlijk aantal opleidingen geeft aan nog bezig te zijn met het vaststellen en/of formuleren van de eigen visie op onderwijs. De visie is in enkele gevallen wel aanwezig, maar of alleen impliciet en met name 'in de hoofden" van betrokkenen of is op verschillende plekken en op verschillende wijze verwoord. Voor visiebeschrijvingen wordt veelal naar de zelfevaluatierapporten, opgesteld in het kader van visitaties, verwezen. Een enkele maal wordt ook verwezen naar UT brede ontwikkelingen zoals de UT onderwijsvisie (3 O's) en de bachelor onderwijsvernieuwing. Een UT brede visie dient nog (in de nabije toekomst) een vertaling te krijgen naar de onderwijsvisies van de (clusters van) opleidingen. Maar weinig opleidingen (alleen MB, SEC/LVHOM; voor TNW onbekend) geven aan een duidelijke visie op toetsing (gerelateerd aan een onderwijsvisie) te hebben. Logischerwijs is het voor de opleidingen daardoor lastig om aan te geven of alle toetsvormen passen bij de visie op toetsing en onderwijs. Enkele opleidingen van CTW geven aan dat de visie op toetsing in de praktijk wel tot uiting komt, maar nog nergens goed verwoord staat.
Programmering lijkt voor vrijwel geen van de opleidingen een zorgpunt. Over het algemeen zijn de opleidingen er van overtuigd dat de beginfase van de opleiding snel duidelijk maakt of een student de studie succesvol zal kunnen afronden. CiT heeft nog wat bedenkingen t.a.v. wat zware vakken die pas in het tweede semester geprogrammeerd staan. Dit punt zal in de onlangs nieuw opgerichte Commissie Toetsbeleid besproke. worden. MB geeft aan dat bij de ontwikkeling van de nieuwe modules nadrukkelijk aandacht aan dit punt zal dienen te worden besteed; studenten dienen in de eerste twee modules een goed beeld te verkrijgen van de inhoud en het niveau van de opleiding. Voor EWI wordt opgemerkt dat er aandacht voor programmering van toetsen nodig is in verband met de druk op nakijken in de augustus-tentamenperiode, i.v.m. de harde knip en langstudeerdersregeling. Bij ITC wordt gewerkt met 'Assessment Regulations'. Hierin zijn nog geen regels over programmering van tentamens en hertentamens opgenomen. Het ITC kent echter ook geen tentamenrooster doordat het onderwijs modulair is opgebouwd. De studenten worden aan het begin van de studie geïnformeerd over het onderwijssysteem.

Visie op toetsing en passende programmering / Aandachtspunten en aanbevelingen:

Opleidingen lijken op dit moment niet uit te gaan van een duidelijke visie op toetsing of hebben deze visie (nog) niet ergens vastgelegd.
De programmering van de toetsing achten de opleidingen over het algemeen op orde.

3) Een aandachtspunt blijft het tijdig zorgdragen voor de cijfers die in de laatste periode van het studiejaar worden behaald i.v.m. de consequenties die er aan verbonden zijn (harde knip e.a.)

4) De keuze voor toetsvormen komt enerzijds voort uit de leerdoelen, maar heeft anderzijds ook te maken met de visie op onderwijs en toetsing en de functie van toetsing (*Form follows function*). Door visieontwikkeling kan toetsing een meer betekenisvolle rol gaan vervullen en kan het gerichter worden ingezet om het gedrag van studenten te beïnvloeden en studiesucces te bevorderen. (De onderwijsvernieuwing biedt voor de bachelor de kans bij uitstek om weer eens opnieuw naar deze aspecten te kijken.)

5.5 Rollen, taken en verantwoordelijkheden zijn helder, uitvoerders zijn deskundig en voeren taken (adequaat) uit

5.5.1 Helderheid over rollen, taken en verantwoordelijkheden van betrokkenen en goede afstemming en samenwerking

Uitgangspunten:
Er zijn procedures, regels en richtlijnen om toetsing en beoordeling en wat daarmee samenhangt goed te laten verlopen. Voor betrokkenen, zoals de opleidingsdirecteur, de examencommissie, de docenten in hun rol van examinator, BOZ, de studenten zelf, dient helder te zijn wat er van ze verwacht wordt; wat hun rol, taken, verantwoordelijkheden en bevoegdheden zijn in dit kader.
Vervolgens dient ieder van de betrokkenen de eigen rol en taken naar behoren uit te voeren.
Examencommissies vervullen een wettelijke rol; hun specifieke verantwoordelijkheden, taken enz. staan vermeld in de wet. In de wet is echter niet alles vastgelegd (bijvoorbeeld hoe de besluitvorming binnen een commissie plaatsvindt of hoe vaak de commissie bij elkaar dient te komen) en bij een aantal punten is ruimte gelaten voor een eigen invulling, o.a. wat betreft de samenstelling van een commissie. Met een huishoudelijk reglement of 'handboek voor examencommissies' kunnen deze zaken transparant en eenduidig op opleidings- of facultair niveau worden geregeld.

Stand van zaken:
Meerdere opleidingen geven aan dat nog niet altijd helder is wat de rol, taken, verantwoordelijkheden en bevoegdheden zijn van alle betrokkenen, zoals de decaan, opleidings-directeur, examencommissie, docenten, studenten, BOZ's e.a., en hoe de onderlinge relaties liggen en de wijze van afstemming is geregeld. In de praktijk kan alles goed lopen, maar bestaat er nog wel de wens om e.e.a. wat beter te documenteren, zoals door ITC, CiT en IO wordt aangegeven.
OWK verwijst naar de onderwijsprocessen die voor GW digitaal in kaart zijn gebracht. Dit geeft wel helderheid, maar die processen dienen dan wel regelmatig geactualiseerd te worden.
MB, PSTS, SEC/LVHOM, CW geven aan over een handboek of reglement voor examencommissies te beschikken. OWK en PSY geven aan te werken aan een update. ITC, IO, WB, EE, TW geven aan dit handboek nog te willen maken. Voor TNW is dit niet duidelijk.

Helderheid over rollen , taken, verantwoordelijkheden van betrokkenen en goede afstemming en samenwerking / Aandachtspunten en aanbevelingen:

5) Rol, taken, verantwoordelijkheden en bevoegdheden zijn nog niet bij alle betrokkenen bij toetsing en beoordeling helder. Dit geeft ook onduidelijkheid wie nu welke acties zou moeten nemen. Aanbevolen wordt deze aspecten binnen de opleiding met betrokkenen (old, onderwijscoördinator, kwaliteitsmedewerker, examencommissie, BOZ) gedegen en regelmatig af te stemmen en ten bate van duidelijkheid en om actiepunten op het vizier te blijven houden en de voortgang te monitoren, ook schriftelijk vast te leggen.
Examencommissieleden wordt, gezien ook hun wettelijke rol en taken, aanbevolen om zich in ieder geval te scholen op het gebied van hun rol, taken, verantwoordelijkheden (dit kan door expertmodule 1 te volgen, al dan niet in een maatwerkvariant, en/of door zelfstudie). Het nieuwe platform voor examencommissieleden kan als medium dienen om kennis en ervaringen op dit gebied uit te wisselen. De Toetsingsite vormt een aanvullend medium om kennis te nemen van good practices, tips, handreikingen e.d.

6) Examencommissie dienen te beschikken over een actueel huishoudelijk reglement of 'handboek', waarin o.a. aandacht wordt besteed aan de rol en taken van de commissie, profielschetsen en gedragsregels voor de leden, het omgaan met mandateringen, wijze van besluitvorming enz.

5.5.2 Examencommissie is deskundig, functioneert naar behoren (WHW, reglement) en weet activiteiten te verantwoorden (Jaarverslag)

Uitgangspunten:
Qua deskundigheid, wordt voor examencommissies wettelijk alleen aangegeven dat ze deskundig dienen te zijn op het terrein van de (groep) opleiding(en). Gezien hun (wettelijk) taken-0akket, impliceert deskundigheid en deskundig functioneren echter meer, zoals:

- kennis van de WHW en OER en de regels daaruit weten toe te passen;
- kennis van toetsing en beoordeling, weten hoe je de kwaliteit daarvan kunt vaststellen;
- in staat zijn te beoordelen of examinatoren deskundig zijn en hun rol goed kunnen vervullen;
- in staat zijn om regels, richtlijnen en procedures vast te stellen voor toetsing en beoordeling om de kwaliteit te waarborgen (WHW artikel 7.12b); dergelijke richtlijnen dienen onder aandacht van de examinatoren te worden gebracht;
- in staat zijn procedures op te zetten om de kwaliteit van toetsing en beoordeling en het eind niveau van afgestudeerden te waarborgen;
- in staat zijn om te adviseren t.a.v. toetsbeleid en OER.

Een examencommissie zal in de praktijk nauw samenwerken met de opleidingsdirecteur, onderwijs-coördinator en kwaliteitszorgmedewerker. Bij het UT Toetskader is een bijlage opgenomen waarin de rollen, verantwoordelijkheden en taken gespecificeerd worden, maar de lijnen zijn niet altijd heel strak te trekken. Het blijft van belang om tot een goede onderlinge afstemming te komen om toetsbeleid op te zetten en hier uitvoering aan te geven.

Stand van zaken:
Uit de ingevulde checklists en toelichtingen blijkt wel dat er een groot vertrouwen is bij de faculteiten in de deskundigheid van de leden, waarbij het beeld van de deskundigheid vooral gebaseerd is op de ruime ervaring die de leden hebben als docent, het feit dat enkele leden al meerdere jaren ervaring als examencommissielid hebben of het feit dat leden zitting hebben gehad in andere onderwijs- of kwaliteitszorgcommissies. Enkele opleidingen geven wel aan in de toekomst wel meer te willen gaan letten op de deskundigheid, bijvoorbeeld door te vereisen dat leden een BKO-certificaat hebben of door een profiel voor leden op te stellen (PSY). (Ontbrekende) Deskundigheid kan ook extern gehaald worden; bij CW wordt gebruik gemaakt van een externe toetsdeskundige van CiTO.
Voor PSY, ITC, CTW, EWI, AT word4 aangegeven dat vertegenwoordigers van de examencommissies op het moment van de inventarisatie (maart 2012) deelgenomen hadden aan een of meer door de OD georganiseerde expertmodules voor examencommissieleden of dat dit gepland is.
Deskundigheidsbevordering vindt ook al doende plaats, zoals NT en CW aangeven. Daarnaast wordt enkele malen melding gemaakt van de Toetsing-site (met name voor voorbeelden en formats) en de hulp van de faculteitsonderwijskundige als hulpbron.
Door EWI wordt in een toelichtend schrijven bij de ingevulde checklists, aangegeven dat er binnen examencommissies nog wel vaak een gevoel van urgentie voor het ontwikkelen en (daarmee samenhangend) expertise op het gebied van toetsbeleid ontbreekt.

Examencommissie is deskundig, functioneert naar behoren (WHW, reglement) en weet activiteiten te verantwoorden (Jaarverslag) / Aandachtspunten en aanbevelingen:

7) Examencommissies dienen in ieder geval goed op de hoogte te zijn van hun rol, taken en verantwoordelijkheden. Die kennis kan door het volgen van een cursus of door zelfstudie verkregen worden, maar dient in ieder geval bij alle leden voorhanden te zijn.

8) Specifieke deskundigheid op het gebied van toetsing en beoordeling wordt door examencommissieleden nog niet altijd als urgent ervaren. Gezien de taken van een examencommissie, is die noodzaak er wel en zouden meer examencommissieleden zich dienen te bekwamen op dit terrein. Een alternatief is om (externe) deskundigen ter ondersteuning in te schakelen.

5.5.3 Examinatoren zijn deskundig en kunnen toetsing en beoordeling verantwoorden

Uitgangspunten:
De deskundigheid van examinatoren (docenten) vormt een belangrijke waarborg voor de kwaliteit van toetsing. examinatoren worden geacht in staat te zijn: de leerdoelen van hun vak op inzichtelijke wijze te formuleren, de juiste toetsvorm(en) bij de leerdoelen te kiezen, kwalitatief goede toetsen en opdrachten te construeren, de afname te kunnen organiseren en in te grijpen bij fraude, gemaakte toetsen/opdrachten op betrouwbare wijze te beoordelen (m.b.v. instrumenten zoals antwoordmodellen en beoordelingscriteria en vaststelling van een passende cesuur), de resultaten achteraf te analyseren (toetsanalyse), analyse- en evaluatieresultaten te gebruiken voor verbeterslagen t.a.v. hun vak en toekomstige toetsing. Het hele proces dienen ze desgevraagd kunnen verantwoorden (NB. de examencommissie kan dit wettelijk vragen) en regels t.a.v. administratie en archivering dienen in acht genomen te worden. Daarnaast geldt nog (transparantie eis) dat ze hun studenten op een passende wijze op de toetsing dienen te kunnen voorbereiden, door voldoende informatie vooraf te verschaffen over o.a. de toetsvorm(en), de leerdoelen, het type vragen of opdracht dat verwacht kan worden (voorbeeldmateriaal aanreiken) e.d.
De deskundigheid van examinatoren kan op meerdere wijze worden bevorderd en aangetoond.

- In het huidige BKO-traject dienen docenten aan te tonen dat ze over deze deskundigheid beschikken. Een cursus Testing & Assessment ondersteunt de competentieontwikkeling.
- Door screening van toetsen en beoordelingen door de examencommissie (of deskundigen): indien bij (herhaaldelijke) screening blijkt dat de toetsen aan kwaliteitscriteria voldoen en de beoordeling op een passende en correcte wijze gebeurt, kan gesteld worden dat een examinator over de gewenste competenties beschikt.
- De deskundigheid kan bevorderd worden door o.a.: cursussen en workshops op het gebied van toetsing en beoordeling (bijv. intern voor de opleiding georganiseerd tijdens een onderwijsdag), intervisiebijeenkomsten rond dit thema, handleidingen en jobaids voor zelfstudie.

Examinatoren kunnen worden ondersteund door de beschikbaarheid van een toetsdeskundige binnen de faculteit of opleiding, waar docenten een beroep op kunnen doen.

Stand van zaken:
Examencommissies benoemen de examinatoren, waarbij (aantoonbare) deskundigheid een belangrijk criterium zou dienen te zijn. Van oudsher is het aanwijzen van examinatoren meer een automatische, formele handeling waarbij alle docenten vrijwel automatisch bevoegd worden verklaard om toetsing uit te voeren. Dit geldt in de praktijk nog steeds.
Het BKO-certificaat kan worden gebruikt om aan te tonen dat een docent over voldoende (basis) competenties op het gebied van toetsing en beoordeling beschikt, maar op dit moment beschikken echter niet alle docenten over een certificaat. Gezien het huidig HR-beleid en sinds (juli 2012) het BKO-certificaat ook voor ervaren docenten verplicht is gesteld, lijkt dit een kwestie van tijd. Alle faculteiten verwijzen dan ook naar het huidige BKO-beleid.
Enkele opleidingen organiseren interne bijscholingsactiviteiten, bijvoorbeeld door op een onderwijsdag aandacht te besteden aan dit thema (CW, PSY), een handleiding over toetsen en beoordelen te verspreiden (CW, PSY), speciale workshops intern te organiseren (PSY: workshop MC tentamens maken en analyseren; lunchbijeenkomst Toetsanalyse). Bij WB worden sessies voor het schrijven van een testplan aangegrepen om ook de kwaliteitseisen m.b.t. toetsing en beoordeling te bespreken. Ook andere CTW-opleidingen willen dit gaan doen.
Bij EWI wordt expliciet het opzetten van een systeem voor 'peer review' bij het construeren van tentamens als actiepunt aangegeven. Ook wordt gemeld dat de onderwijslunches bij INF ingezet kunnen worden voor thema's rond toetsen. Bij EWI is tevens geëxperimenteerd met intervisiebijeenkomsten over toetsing en beoordeling.
ITC geeft aan dat de faculteit het bijwonen van cursussen op dit gebied aantrekkelijker kan maken door het expliciet beschikbaar stellen van tijd en geld hiervoor.
Bij MB zijn in het verleden Job aids ontwikkeld voor docenten die beschikbaar zijn via de eigen websites; verdere acties t.a.v. deskundigheidsbevordering komt in de actiepunten niet duidelijk naar voren, m.u.v. GZW die aangeven de mogelijkheden te onderzoeken voor het organiseren van een 'toetsingsmiddag' voor docenten.
Enkele opleidingen geven aan dat er op dit moment nog niet goed zicht is of en in welke mate vakgroepen de deskundigheidsbevordering van docenten stimuleren. Deskundigheidsbevordering zou gerichter kunnen worden aangemoedigd, o.a. in de R&O-gesprekken. Vakgroepvoorzitters kunnen hierop meer worden aangesproken, zoals door TBK wordt aangegeven.

Alle opleidingen wijzen voor de ondersteuning van docenten op de beschikbaarheid van een faculteitsonderwijskundige en soms ook de opleidingscoördinator. Daarnaast wordt gewezen op de UT Toetsingsite en de mogelijkheden om cursussen te volgen of hulp in te roepen van de OD.

Het waarborgen van de kwaliteit van de examinatoren door toezicht te houden op en terugkoppeling te geven op de kwaliteit van toetsen en beoordelingen, gebeurt eigenlijk alleen bij OWK, CW en PSY structureel. Bij deze opleidingen dienen examinatoren verantwoording af te leggen t.a.v. de toetsing en beoordeling aan de examencommissie. Bij gebleken tekortkomingen word contact opgenomen met de docent.
Enkele opleidingen (EWI, TNW) willen deze verantwoording wel (in de toekomst) laten afleggen aan de hand van testplannen of tentamenspecificaties (met informatie over leerdoelen en de wijze van toetsing en beoordeling), naar aanleiding waarvan – wanneer nodig – ook teruggekoppeld zal worden richting docenten. De testplannen geven echter vooral zicht op de validiteit; worden de leerdoelen op een passende wijze getoetst en is de toetsing van een juist niveau. Ze kunnen daarnaast een indicatie geven voor de betrouwbaarheid, bijvoorbeeld wanneer wordt aangegeven dat bij de beoordeling gebruik zal worden gemaakt van meerdere beoordelaars en beoordelingscriteria.
MB geeft aan in de toekomst bij de ontwikkeling van modules toetsschema's en toetsmatrijzen te verlangen.
Van een complete screening er vak van alle aspecten van de toetsing en beoordeling (inclusief toetsanalyse) is bij andere dan de eerder genoemde GW-opleidingen, nog geen sprake.
De meeste opleidingen geven aan een 'piep-systeem' te hanteren o.b.v klachten of evaluaties. Zolang er niet 'gepiept' wordt door de studenten, worden er geen acties richting docenten ondernomen.

Examinatoren zijn deskundig en kunnen toetsing en beoordeling verantwoorden / Aandachtspunten en aanbevelingen:

9) Uit praktisch oogpunt is het moeilijk om docenten niet te benoemen als examinator. Desalniettemin is het wel de taak van de examencommissieleden om de kwaliteit van toetsing en beoordeling te waarborgen en het deskundig handelen van docenten maakt daar deel van uit. In ieder geval dienen een aantal indicatoren voor ondeskundigheid (o.b.v. klachten, evaluaties, toets-resultaten) te worden vastgesteld waar alert op wordt gereageerd en/of kunnen een aantal basisvoorwaarden gesteld worden bij benoeming (bijvoorbeeld: docenten met weinig onderwijservaring worden altijd bijgestaan door een ervaren docent).
Aangeraden wordt om daamaast een (steekproefsgewijze) "controle-achteraf-systeem" in te stellen (Een systeem voor het 'screenen van toetsen en beoordelingen, zoals bij GW gehanteerd wordt). Dit geeft naast zicht op de kwaliteit van toetsing, ook zicht op de deskundigheid van docenten en maakt gerichte feedback en acties (individueel of voor alle docenten bij veelvoorkomende problemen) mogelijk.

10) Op basis van nieuw HR-beleid beschikken op termijn vrijwel alle docenten over een BKO-certificaat. Tot die tijd kan de deskundigheidsbevordering voor examinatoren op het gebied van toetsing en beoordeling (meer dan nu) gestimuleerd en gefaciliteerd worden. Dit kan o.a. door de deelname aan (OD-) cursussen op dit gebied te stimuleren (die meteen ook ondersteuning bieden voor het behalen van het BKO-certificaat), binnen de faculteit/opleiding deskundigheidbevorderende activiteiten te organiseren (workshops, intervisie e.a.) en praktische handreikingen voor docenten beschikbaar te stellen (zie ook Toetsingsite).

5.5.4 De decaan vervult toezichthoudende rol

<u>Uitgangspunten:</u>
Decanen hebben door de veranderingen in de WHW een nieuwe rol ten opzichte van de examen-commissies. Examencommissies dienen onafhankelijk te kunnen functioneren. Desalniettemin dient er vanuit een opleiding wel een waarborg te zijn dat de examencommissie ook goed functioneert. De decaan speelt hierbij een belangrijke rol en is eindverantwoordelijk voor het (dis)functioneren van de examencommissie(leden).
De decaan dient de leden volgens de wet 'te horen en te benoemen'. Bekend dient te zijn wat de wenselijke samenstelling van de commissie is (bijv. wel/niet een extern lid, vertegenwoordiging van

bachelor- en master-docenten) en van welke deskundigheid uit wordt gegaan (cq. de bereidheid die deskundigheid te ontwikkelen).

Het jaarlijks door de examencommissie verplicht op te stellen jaarverslag, vormt een verantwoordingsdocument van examencommissies over hun activiteiten. Een decaan kan dit jaarverslag gebruiken, in combinatie met een toelichtend gesprek, om toezicht te houden op het functioneren van de commissie (In de zin van: vervult de commissie wel al haar taken zoals aangegeven in de wet?).

Stand van zaken:
Uit de inventarisatie blijkt dat decanen potentiële leden maar zelden 'horen' voorafgaande aan de benoeming of een daadwerkelijke 'check' op deskundigheid uitvoeren (zie ook hfst 4.).
Het merendeel van de opleidingen geeft aan dat de examencommissie een jaarverslag heeft opgesteld, al dan niet recentelijk. Voor WB (wel al een besluitenlijst), TW en OWK wordt aangegeven dat hier aan gewerkt wordt. MB geeft aan dat dit een verbeterpunt is en voor TNW is dit niet bekend. Twee opleidingen (OWK en PSY) geven aan van plan te zijn een jaarlijks gesprek tussen de examencommissie en de decaan te willen gaan organiseren n.a.v. het jaarverslag.

De decaan vervult toezichthoudende rol / Aandachtspunten en aanbevelingen:

11) Aanbevolen wordt dat decanen in toenemende mate de rol van 'wakend oog' op zich nemen wat betreft het functioneren van examencommissies, door bij de benoeming van leden, de leden te 'horen' en te letten op een goede samenstelling en deskundigheid van de commissie, door het jaarverslag van de commissie serieus te bestuderen en door minimaal eenmaal jaarlijks (n.a.v. het jaarverslag) een 'functioneringsgesprek' te houden met de commissie.

5.6 Het kunnen waarborgen van eindniveau en kwaliteit toetsing en beoordeling

5.6.1 Consistente relatie tussen eindtermen => leerlijnen/leerdoelen => toetsing/examinering (toetsplan)

Uitgangspunten:
Goed onderwijs wordt gekenmerkt door een consistente relatie tussen de eindtermen, leerdoelen per onderwijseenheid (vak) en de examinering. De eindtermen bepalen wat een afgestudeerde geacht wordt te kennen en kunnen en worden op een deugdelijke wijze getoetst, zodat gewaarborgd kan worden dat afgestudeerden ook daadwerkelijk aan de eindtermen voldoen.

Stand van zaken: over de eindtermen zijn over het algemeen alle opleidingen tevreden. Enkele opleidingen, zoals CiT, AT en TN hebben het plan om de mastereindtermen meer te laten aansluiten bij de Meijers criteria. PSY wil de eindtermen nog eens bezien in het kader van een nieuw specialisatiegebied.
ITC, OWK, PSTS, ST, CW-ba, AT en NT geven aan de vertaling eindtermen naar leerlijnen en –doelen op orde te hebben. Andere opleidingen geven dit nog als aandachtspunt aan. Bij de meeste opleidingen is afgelopen jaren wel een verbeterslag gemaakt om de leerdoelen per vak helderder beschreven te krijgen. Die slag is echter nog niet altijd voltooid of vergt nog een controleslag of actualisering in de systemen. Bij andere opleidingen gaat het er om de leerlijnen duidelijker naar voren te laten komen of om de relatie eindtermen en leerlijnen/doelen goed 'op papier' te krijgen. Meerdere opleidingen willen op dit gebied nog een verbeterslag maken in de vorm van het opstellen van een toetsplan op curriculumniveau, waarin ook de relatie met de wijze van toetsen wordt gelegd. TBK geeft aan van tijd tot tijd een overleg te willen organiseren om met een groepje docenten specifieker naar de aansluiting eindtermen – leerdoelen te kijken.
Het verkrijgen van meer zicht op de relatie tussen leerdoelen (versus onderwijsvormen) versus toetsvormen en het uitoefenen van meer controle op het waarborgen van een goede relatie tussen deze onderwijscomponenten, is een actiepunt die door vrijwel alle opleidingen wordt aangegeven. In concreto gaat het hierbij om het ontwikkelen (of actualiseren) van toetsplannen op curriculumniveau.

5.6.2 keuze van passende toetsvormen (aansluitend bij leerdoelen en visie)

Uitgangspunten:
Voor het toetsen van praktische vaardigheden maak je gebruik van andere toets-vormen dan voor het toetsen van kennis sec. Kennis kun je toetsen door middel van een schriftelijk tentamen, maar voor feitenkennis zul je andere type vragen gebruiken dan bij het toetsen of iemand kennis kan toepassen of wat complexere denkstappen kan doorlopen. De keuze van toetsvormen, en op een gedetailleerder niveau ook de keuze van het type vragen of opdrachten, dient aan te sluiten bij de leerdoelen die er zijn geformuleerd Uitgangspunt is dat die leerdoelen dan ook duidelijk weergeven wat een student aan het einde van een vak (of andere onderwijseenheid) aan kennis en vaardigheden en eventueel o/k houdingsaspecten heeft verworven.
Of je ook daadwerkelijk toets wat je beoogt te toetsen, wordt ook wel aangeduid met de term 'validiteit', een van de kwaliteitscriteria bij toetsing. Toetsschema's (waarin aangegeven wordt welke toetsvormen bij welke leerdoelen worden ingezet voor een vak) en toetsmatrijzen (waarin op een gedetailleerder niveau wordt aangegeven hoe verschillende leerdoelen worden getoetst, o.a. door het type en het aantal vragen per leerdoel aan te geven) zijn instrumenten die hierbij van nut zijn.

Stand van zaken:
Om na te gaan of de door docenten gekozen toetsvormen aansluiten bij de leerdoelen zijn door meerdere opleidingen acties op gang gezet:

- het door docenten laten opstellen van testplannen waarin de relatie leerdoelen en toetsing wordt aangegeven en deze laten controleren door een deskundige en/of de examencommissie (o.a. bij TNW en CTW)
- bij PSY, CW en OWK leveren de docenten vakbeschrijvingen en dossiers in, inclusief toetsschema's en -matrijze; deze dossiers worden gescreend door de examencommissie
- het organiseren van structureel overleg tussen examencommissies en docenten over de aansluiting tussen leerdoelen en toetsvormen (INF).

INF geeft in haar actiepunten aan specifiek aandacht te willen besteden aan de communicatie met docenten over toetsbeleid en aspecten die met toetsing te maken hebben. Dit zal gebeuren door middel van de themalunchbijeenkomsten en het verspreiden van informatie via EWI-nieuws.
Bij EWI heeft de Commissie Toetsbeleid eind 2011 een analyse van binnen de faculteit gehanteerde toetsvormen uitgevoerd. Op basis hiervan zijn actiepunten voor docenten en de onderwijsorganisatie opgesteld. Acties voor docenten betreffen onder meer de documentatie van de toetsvormen die in het vak gebruikt worden, de onderbouwing, registratie van deelcijfers en het bewaken van nakijktermijnen. Acties voor de onderwijsorganisatie betreffen vooral het opstellen van richtlijnen voor: de planning van en het handelen bij toetsvormen die de neiging hebben in tijd uit te lopen, voor mondelinge toetsing en voor de wijze van beoordeling bij verschillende toetsvormen. Daarnaast is borging een actiepunt, waarbij gedacht wordt aan het organiseren van 'peer reviews' bij het construeren van tentamens en eindtoetsen, het communiceren van de richtlijnen richting docenten en het uitoefenen van controle op uitvoering van gewenste docentacties.

Relatie eindtermen=> leerdoelen => examinering/toetsing en de toetsvormen / Aandachtspunten en aanbevelingen

12) Aanbeveling voor die opleidingen die dat nog niet op orde hebben: zorg voor inzichtelijke leerdoelen per vak en maak de relatie tussen eindtermen en leerdoelen inzichtelijk. Ga op basis hiervan na of de leerdoelen tezamen de eindtermen in voldoende mate en op het juiste niveau afdekken

13) Vrijwel geen van de opleidingen beschikt (nog) over een toetsplan op curriculumniveau. Aanbeveling: zorg als opleiding voor een aantoonbaar consistente relatie tussen eindtermen - leerdoelen (- onderwijsvormen) – toetsing en houd bij veranderingen van of binnen het curriculum in de gaten of de consistente relatie gewaarborgd blijft.

5.6.3 Procedures en maatregelen voor kwaliteitsborging van toetsing en beoordeling

Uitgangspunten:
Examencommissie dienen wettelijk regels en richtlijnen op te stellen voor beoordeling (WHW artikel 7.12b). In bredere zin is het nuttig als een opleiding beschikt over heldere richtlijnen die het algehele toetsingsproces betreffen: constructie, afname, beoordeling, evaluatie en analyse en die gelden voor de administratieve handelingen en archivering (e.e.a. conform de OER).
Iedere toets dient te voldoen aan de kwaliteitscriteria voor goede toetsing en beoordeling: transparantie, validiteit en betrouwbaarheid. Het gebruik van instrumenten als toetsschema's, toetsmatrijzen, beoordelingsprocedures en -modellen (zoals antwoordmodellen, beoordelingscriteria, rubrics) helpen om de validiteit en betrouwbaarheid te verhogen, te waarborgen en aantoonbaar te maken.
De kwaliteit van toetsing en beoordeling dient gewaarborgd te zijn, d.w.z. dat je als opleiding (en specifiek is dit een verantwoordelijkheid van de examencommissie) of moet kunnen bewijzen (of op zijn minst aannemelijk moet kunnen maken) dat altijd aan de kwaliteitseisen wordt voldaan en zoniet, dat er tijdig actie wordt ondernomen. In het kader van kwaliteitszorg is het van belang dat het verbeteren van (de kwaliteit van) toetsing en beoordeling een continu aandachtspunt is.
Er zijn verschillende manieren of te kwaliteit van toetsing en beoordeling te stimuleren, verbeteren en te waarborgen, die vooral in combinatie hun waarde hebben:

- zorgdragen voor heldere richtlijnen voor het opstellen, afname, beoordeling en evaluatie en analyse van toetsen, voor de administratieve afhandeling en archivering (e.e.a. conform de OER) en controle op de uitvoerig daarvan;
- deskundigheid en deskundigheidsbevordering van examinatoren (d.m.v. cursussen, workshops, jobaids, intervisie e.d.);
- gebruik van instrumenten als toetsschema's, toetsmatrijzen, beoordelingsprocedures en -modellen en 'peer review';
- inzet van meerdere beoordelaars of 'controle' beoordelaars (mits er goede afstemming is over de beoordelingscriteria, betekenis van de cijfers e.d.);
- controle achteraf op de kwaliteit van toetsing en beoordeling (door of onder verantwoordelijkheid van de examencommissie) en gerichte maatregelen indien de kwaliteit niet op orde is;
- gericht toegepast, intern, onderzoek naar bepaalde aspecten die toetsing en beoordeling betreffen en maatregelen naar aanleiding daarvan.

Stand van zaken:
Zijn er duidelijke regels en richtlijnen voor toetsafname en beoordelingen voorhanden? TNW geeft aan dat dit facultair geregeld is en op orde. Ook EE, TW (alleen wat betreft de wettelijke, door de examencommissie te verstrekken regels voor beoordeling) geven aan dat dit op orde is.
CiT en IO geven aan dat e.e.a. beter vastgelegd dient te worden, wat een actiepunt is in het kader van het verder uit te werken "Toetsbeleiddocument". OWK geeft aan dat de regels en richtlijnen door de screening wel helder worden, maar dat het handig is om op voorhand een set van expliciete, generieke regels en richtlijnen op te stellen. Bij CW en PSY gebeurt dit laatste al in de vorm van het zogenoemde "Stappenplan". PSTS en SEC/LVHOM geven aan dat een goede organisatie, passende procedures, regels en richtlijnen veelal initieel wel voorhanden zijn, maar dat ze vervolgens adhoc worden verbeterd, aangevuld of aangepast. Dit wordt dan niet consequents bijgehouden. Verbetering is nodig t.a.v. actualisering, implementatie en communicatie.
Voor MB, ITC, TW (deels) vormt het opstellen en communiceren van regels en richtlijnen t.a.v. toetsing en beoordeling nog een aandachtspunt.

Goede communicatie over alle (veranderingen van) regels en richtlijnen blijkt voor redelijk wat opleidingen een lastig punt te zijn. De informatie die voor docenten relevant is, is soms ook over meerdere plekken verspreid, waardoor het lastig vindbaar is. Voor sommige 'regels kan gelden dat ze wel algemeen bekend zijn of worden opgevolgd, maar eigenlijk ergens op schrift zijn vastgelegd.
CiT wil hiervoor een 'docentenpagina' hangen aan de sites van de examencommissie.

Waarborging kwaliteit van toetsing en beoordeling
Op het punt van het waarborgen van de kwaliteit van toetsing en beoordeling blijkt GW, met name OWK, PSY en CW, het verst gevorderd. Bij OWK, CW en PSY bestaan duidelijke beoordelingsrichtlijnen en –procedures. Bij CW en PSY is een "toetsbeschrijvingsformulier" (waarin docenten alle relevante informatie m.b.t. hun toetsing en beoordeling weergeven en dat wordt aangevuld met vakevaluaties en toetsanalyseresultaten) en stappenplan voor toetsing en beoordeling (uitleg over alle stappen die bij toetsing en beoordeling van belang zijn) voor docenten ontwikkeld.

Examencommissies bij OWK, PSY en CW screenen de kwaliteit van toetsen en de beoordelingen en hebben hier eigen instrumentarium en procedures voor ontwikkeld. De resultaten van de screening worden, met name bij onvoldoendes, teruggekoppeld aan de individuele docenten. Tevens wordt in totaliteit gekeken naar wat opvalt en hierover wordt schriftelijk gerapporteerd en/of op onderwijsdagen wordt richting het docentekorps terugkoppeling (en adviezen) gegeven. Bij CW wordt voor de screening uitgegaan va een selectie van toetsen en is een externe deskundige van het CITO hiervoor ter hulp geroepen. Bij PSY is het streven om studiejaar 2011-12 de toetsen van alle vakken in ieder geval een keer gescreend te hebben.
Er zijn soms nog wel wat 'haperingen' in het systeem (docenten die nog niet alle gegevens op een goede manier aanleveren bijvoorbeeld), maar aan dergelijke 'imlementatieperikelen' wordt nadrukkelijk aandacht besteed.

Andere faculteiten en opleidingen blijken nog niet te beschikken over een goed functionerend systeem voor het waarborgen van de kwaliteit van toetsing en beoordelingen op alle fronten. Bij TNW en CTW wordt wel gewerkt met testplannen als waarborg voor de validiteit van toetsen, maar met name het kwaliteitscriterium 'betrouwbaarheid' blijft onderbelicht.

Ter controle op de kwaliteit van toetsing achteraf, worden nu veelal alleen de (standaard-) vakevaluaties ingezet, al dan niet aangevuld met panelgesprekken of doelgroepenevaluaties per kwartiel (IO). Indien uit de evaluaties (of door klachten) duidelijke signalen naar voren komen dat er problemen zijn met de kwaliteit van toetsing, wordt er actie ondernomen, maar voor het overige wordt het veelal aan de docenten zelf overgelaten wat ze o.b.v. de evaluaties als verbeteringsacties willen doorvoeren en wordt hier niet direct controle op uitgeoefend.

Ook het analyseren van toetsen, het al dan niet bijstellen van cesuur op basis hiervan en het afleiden van verbeteracties voor een volgende keer, wordt voornamelijk aan de docenten zelf overgelaten. Alleen indien het percentage studenten dat wel/niet geslaagd is opvallend afwijkt van de verwachting, wordt – zoals door IO wordt aangegeven – door de OLD overleg gevoerd met de docent.
CTW geeft expliciet aan dat ze willen werken aan een systeem voor kwaliteitsborging. Ook andere faculteiten geven wel wat aandachts- of actiepunten aan. Toch lijkt men zich voor kwaliteitsborging nog erg te willen beperken tot vakevaluaties en test- of toetsplannen. De vraag is of dit voldoende waarborg zal bieden voor de kwaliteit. Met name ook wat betreft de betrouwbaarheid van tentamens.
Bij EWI wordt als een plan aangegeven: examencommissie nodigen examinatoren uit voor bijeenkomsten van de examencommissie om uitleg te geven over de aanpak van toetsen in vakken waarvoor zij verantwoordelijk zijn.
Voor MB is niet duidelijk wat er aan acties wordt ondernomen op het gebied van het waarborgen van de kwaliteit van toetsing en beoordeling. Wel wordt het voornemen aangegeven dat bij de ontwikkeling van modules in het kader van het nieuwe bacheloronderwijs nadrukkelijk gebruik zal worden gemaakt van naar toetsschema's en toetsmatrijzen (als waarborg voor de validiteit van toetsen).

Waarborging kwaliteit van toetsing en beoordeling / Aandachtspunten en aanbevelingen:

14) Waar dit nog onvoldoende is gebeurd: zorg als opleiding (en dit is mede een taak van de examencommissie) voor duidelijke richtlijnen voor toetsing en beoordeling voor docenten. Neem het hele proces als uitgangspunt en alles wat daarbij dient te gebeuren en (om dit voor te zijn) alles wat daarbij mis kan gaan. Zorg dat deze richtlijnen zijn vastgelegd, bij de docenten bekend zijn, houd controle op de naleving daarvan en onderneem actie als richtlijnen in de praktijk niet werken en/of niet worden nageleefd.

15) Er zijn verschillende manieren of te kwaliteit van toetsing en beoordeling te stimuleren, verbeteren en te waarborgen, die vooral in combinatie hun waarde hebben. Als examencommissie en opleiding dien je richting een visitatiecommissie helder te kunnen maken welke maatregelen er worden ingezet en waarom die maatregelen (tezamen) de zekerheid bieden dat het goed zit met de kwaliteit van toetsing en beoordeling. Idealiter worden navolgende maatregelen in combinatie ingezet:

- zorgdragen voor heldere richtlijnen voor het opstellen, afname, beoordeling en evaluatie en analyse van toetsen, voor de administratieve afhandeling en archivering (e.e.a. conform de OER) en controle op de uitvoerig daarvan;
- deskundigheid en deskundigheidsbevordering van examinatoren (d.m.v. cursussen, workshops, jobaids, intervisie e.d.);
- gebruik van instrumenten als toetsschema's, toetsmatrijzen, beoordelingsprocedures en -modellen en 'peer review';
- inzet van meerdere beoordelaars of 'controle' beoordelaars (mits er goede afstemming is over een antwoordmodel, de beoordelingscriteria, betekenis van de cijfers e.d.);
- controle achteraf op de kwaliteit van toetsing en beoordeling door (door of onder verantwoordelijkheid van de examencommissie) het 'screenen' van toetsing en beoordeling (= bestuderen van de toetsing zelf, een toetsschema en/of toetsmatrijs, de cesuur en argumentatie daarbij, toetsresultaten en analyse daarvan, vakevaluatieresultaten en eventuele verdere relevante informatie). Gevolgd door feedback richting docent en gerichte maatregelen indien de kwaliteit niet op orde is;
- gericht toegepast, intern onderzoek naar bepaalde aspecten die toetsing en beoordeling betreffen en maatregelen naar aanleiding daarvan.

5.6.4 Procedures en maatregelen om het eindniveau te waarborgen

Uitgangspunten:
In het huidige onderwijssysteem laat een student zien dat hij het gestelde eindniveau behaald heeft (cq. voldoet aan de eindtermen) door het succesvol afronden van alle afzonderlijke curriculumonderdelen. Uitgangspunt is dat de leerdoelen van alle curriculumonderdelen tezamen de eindtermen afdekken. Om zeker te weten dat een student aan de eindtermen voldoet, dient derhalve de toetsing van ieder curriculumonderdeel op orde te zijn. De afstudeeropdracht neemt daarbij een bijzondere positie is.
De eindopdracht of scriptie kan worden gezien als een individuele meesterproef; in deze opdracht komt een groot deel van al het eerder geleerde tezamen. Het product en proces van afstuderen geeft een goed beeld van het eindniveau van de student. Om dit beeld goed tot zij recht te laten komen, is het belangrijk dat de opdracht van een passend niveau is en de beoordeling betrouwbaar is. Er kunnen maatregelen vooraf en achteraf (ter controle) genomen worden om de betrouwbaarheid te vergroten. Voorafgaande aan de beoordeling kunnen de voorwaarden geschept worden voor betrouwbare cijfers. Dit kan door het opstellen en invoeren van beoordelingsrichtlijnen of –protocollen die aangeven hoe de beoordeling zo objectief en betekenisvol mogelijk dient plaatsvinden. Richtlijnen kunnen gelden t.a.v. onder meer:
- het inschakelen van meerdere beoordelaars,
- het inschakelen van een externe beoordelaar die meekijkt,

- het gebruik van beoordelingscriteria en/of zogenaamde 'rubrics' bij het bepalen van het cijfer
- het door beoordelaars laten verantwoorden van het eindcijfer (NB. NVAO verwacht miniaal drie cijfers: voor het eindwerkstuk, voor de mondelinge verdediging en een eindcijfer. In de praktijk wordt ook wel gewerkt met drie type cijfers: werkstuk, presentatie en zelfstandigheid.)

Daar meerdere docenten betrokken zijn bij de beoordeling van afstudeerwerken, is het van belang dat bij de docenten een goed besef is van de wijze van beoordeling (Waar moet je op letten?), het beoogde niveau (Wat wordt minimaal verwacht voor een 6?) en de betekenis van de verschillende cijfers (Wanneer krijgt iemand een 8? Wanneer is een 9 of 10 terecht? Hoe onderscheidt zich een 6 van een 7?). Heldere criteria en rubrics, maar vooral ook het bespreken hiervan in het docententeam, helpt om tot betrouwbaardere becijfering te komen.

Het achteraf nagaan van de betrouwbaarheid van de cijfers voor afstudeerwerken (kwaliteitsborging), kan door (een beargumenteerde selectie van) afstudeerwerken achteraf te laten 'screenen'. Dit 'screenen' kan gebeuren door examencommissieleden en/of interne of externe 'deskundigen' (dit kunnen collegadocenten zijn die niet bij het afstudeerwerk betrokken waren en te voor niet het cijfer weten, maar ook bijvoorbeeld docenten van een vergelijkbare opleiding elders in het land of internationaal). Bij geconstateerde problemen, zal actie ondemomen dienen te worden.
In het kader van een accreditatieverzoek, voert een visitatiecommissie standaard een dergelijke analyse achteraf uit. Als de visitatiecommissie tot duidelijk afwijkende beoordelingen komt (met name waar het gaat om wel/niet geslaagd) en ene opleiding kan niet aantonen dat ze al maatregelen heeft genomen, zal dit tot ernstige problemen voor een opleiding kunnen leiden.

De examencommissie is verantwoordelijk voor borging van het eindniveau en dient in dit kader een belangrijke stimulerende en toezichthoudende rol te vervullen. De verantwoording en taak om tot goede procedures op dit terrein (kwaliteitsbewaking eindniveau) te komen, ligt met name bij de examencommissie.

Om vanuit een wat breder perspectief na te gaan hoe de cijfers zich verhouden tot landelijke cijfers, kan 'bechmarking' met een (of meer) andere vergelijkbare opleiding(en) worden overwogen (elkaars scripties beoordelen en de beoordelingen achteraf bespreken) of kan een of meerdere 'externe deskundigen' gevraagd worden om eens naar de scripties te kijken.

The proof of the pudding, is the eating. Universitaire opleidingen hebben een maatschappelijk doel: studenten voorbereiden op een vervolgopleiding en/of de arbeidsmarkt. De waarde van een opleiding wordt bepaald door de mate waarin studenten zich goed voorbereid voelen op en daadwerkelijk succesvol zijn op de arbeidsmarkt of bij een vervolgstudie.
Of afgestudeerden het beoogde eindniveau hebben behaald en goed voorbereid zijn op de overstap naar een (aansluitende) vervolgstudie of naar de arbeidsmarkt, is na te gaan door onderzoek te doen naar het functioneren van de afgestudeerden in de vervolgopleiding of werksituaties. Instrumenten die hierbij gebruikt kunnen worden zijn o.a.: de landelijke afgenomen, maar op de opleiding toegespitste, WO monitor, eigen onderzoek onder alumni, panelgesprekken met alumni en/of relevante werkgevers. Ook externe afstudeerbegeleiders kunnen geraadpleegd worden omdat het functioneren van een afstuderende ook al een beeld voor de toekomst geeft.

Stand van zaken:
Op dit terrein dient bij het merendeel van de opleidingen nog wel het e.e.a. te gebeuren.
Het besef dat richtlijnen nodig zijn (of aanscherping daarvan), dat de keuze voor minimaal 2 beoordelaars verstandig is, en dat een cijfer beargumenteerd dient te worden (waarbij beoordelingsprotocollen, criteria en/of rubrics een goed hulpmiddel vormen), is wel al bij veel opleidingen voorhanden. Enkele opleidingen beschikken al over ervaring met het werken met beoordelingsprotocollen en criteria (zoals CW, OWK, CW). ITC en PSY willen de huidige criteria herzien. Bij enkele andere opleidingen (CiT en enkele MB-opleidingen) wordt gewerkt aan de implementatie van beoordelingsprotocollen en criteria en de meeste overige opleidingen hebben het ontwikkelen van richtlijnen en criteria ter verantwoording van het cijfer als actieplan opgenomen. Ook voor TNW is gemeld dat faculteitbreed wordt gewerkt aan een beoordelingsmodel voor afstudeerwerk.
EWI heeft als facultair actiepunt opgenomen dat er regelmatig (1 x per 2 jaar) intercollegiale afstemming t.a.v. beoordeling van werkstukken zal plaatsvinden. PSY is voornemens intervisiebijeenkomsten te organiseren voor docenten om tot betere afstemming t.a.v. becijfering te komen.

Bij het ITC wordt gewerkt met een externe beoordelaar. Bij IO en WB worden beoordelaars van een andere vakgroep betrokken en bij EE bestaan afstudeercommissies uit leden van meerdere vakgroepen. Voor AT geldt dat er in elke afstudeercommissie, namens de examencommissie, een extern lid zit om zorg te dragen voor uniforme beoordeling en aandacht voor alle beoordelingsaspecten.

Kwaliteitsborging achteraf (door of onder verantwoordelijkheid van de examencommissie) lijkt nog beperkt te gebeuren. Bij GW en CiT lijken ze hier het verst mee gevorderd, screening van (een selectie van) afstudeeropdrachten door de examencommissie is daar al een gangbare procedure.

Maar weinig faculteiten/opleidingen hebben aangegeven of nagegaan wordt of het eindniveau van de studenten voldoet in de praktijk. Bij CiT wordt hier wel naar gekeken aan de hand van: WO monitor, OCIP (contacten beoepenveld – old), gesprekken old met afdelingshoofden en evaluatievragen aan externe begeleiders in de bacheloreindopdracht. Er wordt nog gewerkt aan een adviesraad voor de opleiding en raadpleging van alumni.
Bij PSY zijn er plannen om een 'benchmarking' te organiseren, een onderlinge vergelijking van (een steekproef van) eindopdrachten en beoordelingen met een vergelijkbare opleiding in Nederland.

Waarborging van het eindniveau / Aandachtspunten en aanbevelingen:

16) Het cijfer voor de afstudeeropdracht dient betekenisvol te zijn en op een betrouwbare wijze tot stand te zijn gekomen. Het waarborgen hiervan behoort tot de verantwoordelijkheden van de examencommissie maar de zorg hiervoor is een zaak waar de hele opleiding bij betrokken is. Daar waar dit nog niet gebeurd is, dienen richtlijnen opgesteld te worden voor de beoordeling van afstudeeropdrachten. De betrouwbaarheid van beoordelingen kan worden verhoogd door maatregelen als: inzet van meerdere beoordelaars, gebruik van beoordelingsprotocollen, criteria en/of rubrics om beoordelingen te kunnen onderbouwen, organiseren van intervisie of collegiaal overleg om als beoordelaars tot betere afstemming over beoordelingen te komen.

17) Aanbeveling: zet externe (deskundige) beoordelaars in ter verhoging van de betrouwbaarheid. De overheid zal hier steeds meer waarde aan gaan hechten. Een 'extern wakend oog' kan ook op een andere wijze gerealiseerd worden: vergelijk bijvoorbeeld het niveau en beoordelingen van afstudeeropdrachten van de eigen opleiding eens met die van een soortgelijke opleiding van een andere universitaire instelling.

18) De examencommissie dient i.s.m. het onderwijsmanagement zorg te dragen voor: richtlijnen (o.a. ook wat betreft wie er als examinator bij afstudeeropdrachten mogen optreden), instrumenten voor beoordelaars en voor deskundigheidsbevordering van en betere afstemming tussen beoordelaars. Daarnaast is het ook goed om (steekproefsgewijs) controlerend op te treden, op een manier waarop ook visitatiecommissies te werk gaan. Hiervoor kan desgewenst ook een deskundige of kunnen externen worden ingeschakeld.

19) Ook vanuit een breder perspectief dient gewaakt te worden dat het niveau van afgestudeerden gewaarborgd is en afgestudeerden goed voorbereid zijn op de overstap naar een (aansluitende) vervolgstudie of naar de arbeidsmarkt. Dit kan door o.a. kwalitatieve benchmarking (vergelijking van het niveau en becijfering van afstudeeropdrachten), exitinterviews of –enquêtes door het functioneren van afgestudeerden in de vervolgopleiding en/of werksituaties te onderzoeken.
Instrumenten die hierbij gebruikt kunnen worden zijn o.a.: de landelijke afgenomen, maar op de opleiding toegespitste, WO monitor, eigen onderzoek onder alumni, panelgesprekken met alumni en/of relevante werkgevers. Ook externe afstudeerbegeleiders kunnen geraadpleegd worden omdat het functioneren van een afstuderende ook al een beeld voor de toekomst geeft.

5.7 Facilitering, ondersteuning en stimulering

Uitgangspunten:
Door de toegenomen aandacht voor (de kwaliteit van) toetsing en beoordeling en de verzwaring van het takenpakket van examencommissies, wordt van examinatoren en examencommissie extra inspanninge. gevraagd. o.a. op het gebied van deskundigheidsbevordering. Feitelijk geldt dit ook voor het opleidingsmanagement, opleidingscoördinatoren, kwaliteitszorgmedewerkers e.a. Dit verslag beperkt zich tot de examinatoren en examencommissies Om implementatie van toetsbeleid en succesvol te laten zijn, dient hier vanuit de opleiding/faculteit/instelling ook facilitering, ondersteuning en stimulering tegenover te staan. Hierbij kan gedacht worden aan:

- een aanbod aan scholingsmogelijkheden (dichtbij, tegen geringe kosten, met beperkte tijdbesteding);
- een aanbod aan ondersteunende informatie en hulpmiddelen voor docenten en examencommissie;
- aanbod aan ondersteuning door deskundigen;
- het toewijzen van (extra) tijd en financiële middelen, waar nodig.

Stand van zaken:
Scholingsmogelijkheden voor zowel docenten als examencommissieleden worden door de Onderwijskundige Dienst geboden (zie hoofdstuk 3). Ook is er een online kenniscentrum met good practices, jobaids en meer en kunnen zowel docenten als examencommissieleden een beroep doen op de bij de faculteiten gestationeerde OD-medewerkers voor hulp en ondersteuning.
Aan deze hulpbronnen refereren de meeste opleidingen ook. EWI geeft aan dat er nog wel de wens bestaat aan verdere ondersteuning, opleiding en facilitering voor examencommissies en docenten, aansluitend bij de leefwereld en referentiekaders van docenten en examencommissies.
Er is in dit inventarisatieonderzoek niet specifiek gevraagd naar facilitering in de zin van ondersteuning in de vorm van geld of tijd. Dit aspect is wel in de expertmodule voor de examencommissie aan de orde geweest (zie hfst 4.), waarbij examencommissieleden aangaven dat er wel een groot beroep wordt gedaan op hun tijd en dat enige vorm van facilitering (vergoeding voor de tijdinvestering) wel wenselijk zou worden geacht. Ook kennisgerichte ondersteuning blijft wenselijk.

Facilitering, ondersteuning en stimulering / Aandachtspunten en aanbevelingen:

20) Op het gebied van deskundigheidsbevordering voor examencommissieleden en examinatoren worden al diverse mogelijkheden geboden (expertmodules voor examencommissieleden, cursus Testing & Assessment voor docenten, maatwerk workshop, online kenniscentrum met good practices, job aids e.d., aanwezigheid van een faculteitsonderwijskundige die hulp kan bieden). Hier wordt echter nog beperkt gebruik van gemaakt. Deskundigheidsbevordering kan nog meer gestimuleerd en gefaciliteerd worden door de opleidingen. Indien er specifieke wensen zijn t.a.v. het scholingsaanbod of hulpmiddelen, zou dit kenbaar gemaakt dienen te worden zodat op de wensen en behoeften ingespeeld kan worden.

21) Betere facilitering van examencommissies ondersteunt het functioneren van de examencommissies. Het voorkomt dat door bijvoorbeeld tijdsproblemen taken niet goed worden uitgevoerd. Bij ondersteuning gaat het zowel om een vergoeding voor alle tijdsinvestering*, als kennisgerichte ondersteuning als ondersteuning bij de uitvoering van werkzaamheden. Wat betreft het laatste, wordt ondersteuning geboden door: goede samenwerking tussen onderwijsmanagement en examencommissie bij bepaalde taken, waarbij de OLD en onderwijscoördinatoren zorgdragen voor de uitvoering van acties (waarbij uiteraard niet de eindverantwoordelijkheid bij de examencommissie wordt afgenomen!) en/of door het inschakelen van een (externe) deskundige en/of door een ondersteunende interne werkgroep.

* Er is in dit inventarisatieonderzoek niet specifiek gevraagd naar facilitering in de zin van ondersteuning in de vorm van geld of tijd. Dit aspect is wel in de expertmodule voor de examencommissie aan de orde geweest (zie hfst 4.), waarbij examencommissieleden aangaven dat er wel een groot beroep wordt gedaan op hun tijd en dat enige vorm van facilitering (vergoeding voor de tijdinvestering) wel wenselijk zou worden geacht. Ook kennisgerichte ondersteuning blijft wenselijk.

5.8 Documentatie (van beleid) en PDCA-cyclus

Uitgangspunten:
Zoals al al in paragraaf 5.2 is aangegeven, is enige vorm van (digitale) documentatie van toetsbeleid wenselijk. Waarmee niet gedoeld wordt op een duimdik 'handboek' dat vrijwel niemand leest, maar eerder op bijvoorbeeld een digitaal document waarin visie, uitgangspunten, taken en verantwoordelijkheden worden beschreven en een overzicht wordt gegeven van welke informatie, procedures, richtlijnen e.d. beschikbaar zijn en waar die gegevens te vinden zijn.
Toetsbeleid dat is vastgesteld, dient zelf ook regelmatig weer eens onder de loep genomen te worden. Voldoen alle regels en procedures nog wel? Is de visie op het onderwijs of de toetsing veranderd, waardoor het toetsbeleid of bijvoorbeeld de OER aangepast moeten worden? Zijn er eindtermen of onderwijsonderdelen veranderd, waardoor het toetsplan op curriculumniveau aangepast moet worden? Is het beleid 'op papier 'goed op orde, maar komt niet alles zoals beoogd in de dagelijkse praktijk tot uiting? Gaat de implementatie van een aantal zaken langzamer of sneller dan verwacht? Of lijkt alles in de praktijk wel goed op orde, maar blijkt e.e.a. moeilijk aantoonbaar omdat er weinig is vastgelegd.

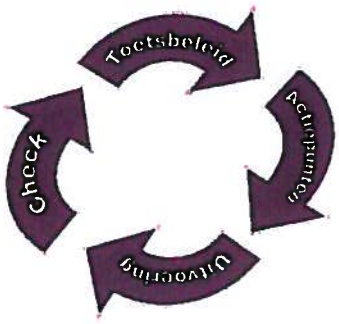

Belangrijke aandachtspunten zijn met name: functioneert het systeem voor het stimuleren en waarborgen van de kwaliteit van toetsing en beoordeling naar wens? Wordt gericht en adequaat actie ondernomen bij klachten en/of geconstateerde knelpunten m.b.t. de kwaliteit van toetsen en beoordelen? Wanneer door veranderingen in de directe onderwijs-omgeving of door bijv. wettelijke veranderingen aanpassing van regels of procedures nodig is, wordt dit tijdig doorgevoerd, gedocumenteerd en gecommuniceerd naar alle belanghebbenden
In het kader van kwaliteitszorg rond toetsbeleid, kan de Plan-Do-Check-Act cyclus worden gehanteerd: toetsbeleid wordt opgesteld > aan de hand van actiepunten ingevoerd > de implementatie [op onderdelen] wordt gemonitord / geëvalueerd > er worden maatregelen getroffen of aanpassingen gedaan waar en wanneer nodig.

Stand van zaken:
De antwoorden met betrekking tot dit thema in de checklist blijken vaak onvolledig. Mogelijk omdat ze onduidelijk waren of men nog niet precies weet of en hoe aan deze punten vorm gegeven wordt of zal worden.
Alle opleidingen lijken nog bezig met het opstellen en implementeren van een "toetsbeleid". Als einddatum wordt ofwel de zomer 2012 aangegeven of het einde van het jaar.
Bij EWI en MB geven ze expliciet aan te zoeken naar een goede procedure voor het (jaarlijks) updaten van het toetsplan op curriculumniveau.

Door MB, EE, GW wordt aangegeven dat het bewaken en waarborgen van de adequaatheid van regels en richtlijnen m.b.t. toetsing en het tijdig doorvoeren en communiceren naar alle belang-hebbenden (bijv. wanneer door veranderingen in de directe onderwijsomgeving of door bijv. wettelijke veranderingen aanpassing van de regels nodig is), op orde is. Voor andere opleidingen is dit ofwel onduidelijk of wordt aangegeven dat dit punt nog wel verbeterd kan worden.
Het omgaan met klachten wordt in het algemeen wel op orde geacht, maar een echte controle hierop ontbreekt. Soms wordt aangegeven dat er ook geen formele protocollen voor zijn en niet alles geregistreerd wordt. Veel wordt informeel opgelost. Een enkele maal wordt het Jaarverslag genoemd als middel om hier mee zicht op te krijgen.

Documentatie (van beleid) en PDCA-cyclus / Aandachtspunten en aanbevelingen

22) Alle opleidingen geven aan nog bezig te zijn met het opstellen en implementeren van een toetsbeleid. Als einddatum wordt ofwel de zomer 2012 aangegeven of het einde van het 2012. Het verdient aanbeveling eind 2012 na te gaan wat de stand van zaken is. In ieder geval in de jaarlijkse gesprekken tussen CvB en faculteiten/opleidingen kan de voortgang besproken worden. Alle opleidingen geven aan nog bezig te zijn met het opstellen en implementeren van een toetsbeleid. Als einddatum wordt ofwel de zomer 2012 aangegeven of het einde van het jaar. Het verdient aanbeveling tegen die tijd na te gaan wat de stand van zaken is. In ieder geval in de jaarlijkse gesprekken tussen CvB en faculteiten/opleidingen kan naar de voortgang gevraagd worden.

23) In de 'toetsbeleid-documentatie' kan worden aangegeven op welke wijze de PDCA-cyclus in totaliteit wordt gevolgd, vooral wat betreft de C(Check – controle of actiepunten worden uitgevoerd, beleid tot resultaten leidt e.d.) en A(Act – bijstelling wanneer nodig).

24) Enige vorm van documentatie van toetsbeleid en interne communicatie hierover is wenselijk. Hierbij gaat het niet om de productie van 'dikke beleidsdocumenten', wel om documentatie van regels, procedures, plannen e.d. wanneer dat doelmatig is, het proces ondersteunt en leidt tot inzicht in wat beoogd wordt, wat er (wanneer) gedaan wordt en hoe nagegaan wordt of alles naar wens gaat en of andere of nieuwe acties nodig zijn. Explicitering ook om voor alle betrokkenen helder te maken wat er van iedereen verwacht wordt en wat er aan ondersteuning geboden wordt. Documentatie is daarnaast ook bedoeld voor externe verantwoording.

6. Aandachtspunten voor de onderwijsvernieuwing

Het UT Toetskader is ontwikkeld voordat de plannen voor de bacheloronderwijsvernieuwing rond waren. Dus is hier bij de ontwikkeling van het kader nog geen rekening mee gehouden. Op het moment waarop het inventarisatie-onderzoek plaatsvond, waren de plannen nog niet definitief, maar begonnen de contouren zich wel al duidelijk af te tekenen. De implementatie (m.u.v. BMT) was echter nog niet gestart. Bij het vaststellen van de stand van zaken en het aangegeven van actiepunten zijn de opleidingen dan ook logischerwijs voornamelijk uitgegaan van de bestaande onderwijssituatie. Maar wat verandert er nu straks op het gebied van toetsing als de onderwijsvernieuwing wordt ingevoerd? In dit hoofdstuk worden wat aandachtspunten genoemd. Deze lijst zal zeker nog niet volledig zijn, maar kan bij de verdere uitwerking van de plannen en op basis van de eerste ervaringen worden aangevuld.

UT Toetskader in het algemeen

De voorwaarden van het UT toetskader zijn straks ook in de nieuwe onderwijssituatie van kracht. Ook de rol van examencommissies blijft gelijk. Hooguit gaat het om nuanceringen. Zo wordt er gesproken van de vertaling van eindtermen naar leerlijnen en/of leerdoelen. Module-doelen zullen daar een logische tussenstap in gaan vormen.
Wat betreft de programmering kunnen mogelijk voorwaarden worden toegevoegd, bijvoorbeeld wat betreft de programmering van herkansingen. Ook kunnen richtlijnen gaan gelden die het compensatoir toetsen betreffen.
Dat toetsvormen dienen aan te sluiten bij de leerdoelen en dat toetsing en beoordeling dient te voldoen aan kwaliteitscriteria, zal in de toekomst blijven gelden. Wel kunnen aanvullende voorwaarden gelden wat betreft toetsing van projectonderwijs.

A) Het verdient aanbeveling om als in het kader van de onderwijsvernieuwing zaken m.b.t. toetsing en beoordeling in de nieuwe situatie wat duidelijker uitgekristalliseerd zijn (bijvoorbeeld de programmering van herkansingen, beleid t.a.v. compensatoir toetsen e.d.), het toetskader nog een keer na te lopen op wenselijke aanpassingen. E.e.a. ook in relatie tot aanpassingen in de OER.

Organisatorische zaken

B) Door andere programmering van toetsen, andere toetsvormen, deeltoetsen, mogelijke regelingen m.b.t. compensatoir toetsen, toekenning van een cijfer per module enz., zal er zeker e.e.a. veranderen op het terrein van regelgeving. Dit betekent o.a. dat de OER op punten zal moeten worden aangepast en procedures en regelingen zullen worden aangepast en de informatie daarover richting studenten en docenten tijdig en duidelijk zal dienen te worden gecommuniceerd.
C) Communicatie over procedures en regels richting docenten en studenten wordt een belangrijk aandachtspunt. Met name ook omdat straks 2 onderwijssystemen naast elkaar bestaan.
D) Open staan voor klachten. Bij ingrijpende onderwijsvernieuwingen kan er ook wel eens iets onverhoopt organisatorisch mis gaan. Des te belangrijker om studenten te informeren over klachtenprocedures en ze zelfs nadrukkelijk uit te nodigen om problemen kenbaar te maken. Dit kan alleen maar helpen bij het verbeteren van de organisatie.
E) Bij projecten kan het lastiger worden om goed zorg te dragen voor archivering van fysieke eindwerkstukken. Hier dienen praktische oplossingen voor gevonden te worden, bijvoorbeeld naar voorbeeld van IO, door producten vast te leggen met foto's en korte beschrijvingen.

Visie op toetsing en passende programmering

F) Wenselijk is dat in het kader van de bacheloronderwijsvernieuwing en de daarbij behorende onderwijsvisie, er ook UT- breed een visie op toetsing zal worden ontwikkeld met opleidingspecifieke variaties. De momenten en wijze van toetsing beïnvloeden het studiegedrag en het leren van studenten in hoge mate. Niet nadenken over de functie van toetsing in het onderwijsmodel, passende toetsmomenten en passende toetsvormen, kan er toe bijdragen dat de toetsing dat wat beoogt wordt met de nieuwe onderwijsvisie en het onderwijsmodel kan gaan tegenwerken, in plaats van ondersteunen. De bacheloronderwijsvernieuwing biedt een prachtige aanleiding om opnieuw na te denken over de functie van toetsen (gedurende het gehele studietraject) en hoe vaak en op welke wijze (*form follows function*) er getoetst moet worden.
G) Bij de onderwijsvernieuwing zal vernieuwd aandacht aan de programmering van toetsing besteed dienen te worden. Hoe zorg je ervoor dat studenten in het eerste jaar (en bij voorkeur al in de eerste twee modules) zowel een goed beeld krijgen van de inhoud en het niveau van de opleiding, als van hun eigen kwaliteiten en mogelijkheden om de gekozen opleiding succesvol af te ronden? Betekenisvolle toetsing en betrouwbare beoordeling spelen hier een belangrijke rol bij.

Examinatoren zijn deskundig en kunnen toetsing en beoordeling verantwoorden

H) De onderwijsvernieuwing kan en zal voor docenten nieuwe toetsvormen en beoordelingswijzen met zich meebrengen. Deskundigheidbevorderende activiteiten, goede informatie en richtlijnen en praktische hulpmiddelen zullen wenselijk zijn. De Toetsingsite kan hierbij een rol vervullen, naast praktische scholingsactiviteiten.

Examencommissie is deskundig, functioneert naar behoren

I) Ook examencommissies zullen bij dienen te blijven met de ontwikkelingen op het gebied van toetsing en beoordeling. De taken voor een examencommissie op zich zullen weinig veranderen, maar eerder opgestelde richtlijnen voor toetsing en beoordelingen kunnen, op grond van de keuze voor andere toetsvormen bijvoorbeeld, aanpassing behoeven. Bij het waarborgen van de kwaliteit van beoordeling van projectwerk gelden andere aandachtspunten dan bij het waarborgen van de kwaliteit van tentamens.

Relatie eindtermen – leerdoelen – examinering en toetsvormen

J) Start als opleiding in één keer goed door bij de ontwikkeling van de nieuwe onderwijsmodules en het ondersteunend onderwijs, meteen te letten op een goede formulering van leerdoelen (op verschillende niveaus, met als basis de modules) en zorg te dragen voor een consistente relatie tussen de leerdoelen voor onderwijseenheden (modules, ondersteunende vakken) en eindtermen. Dit geldt ook voor de wiskunde- en M&T- leerlijn. Houd zeker bij leerlijnen rekening met de cumulatieve opbouw in kennis en vaardigheden en het gebruik van formatieve versus summatieve toetsen.

K) Bekijk vanuit de functie van toetsing zowel als de leerdoelen, voor iedere onderwijseenheid wat passende toetsvormen zijn. Hierbij is het raadzaam wat verder te kijken dan alleen naar bekende, meer traditionele, toetsvormen en op zoek te gaan naar toetsvormen die de nieuwe onderwijsvisie en het onderwijsmodel ondersteunen en beoogd studiegedrag stimuleren.

Waarborging kwaliteit van toetsing en beoordeling

L) Hoe waarborg je dat in projecten op een juiste (valide, transparant, betrouwbaar) getoetst en beoordeeld wordt? Een aandachtspunt voor examencommissies om dit in het oog te houden en richtlijnen hiervoor op te stellen.

M) Er zijn in de loop der jaren op de UT en elders ervaringen met toetsing en beoordeling bij projecten opgedaan; uitwisseling van good practices, instrumentarium e.d. is van belang voor die opleidingen die hier minder ervaring mee hebben en om bestaande praktijken waar nodig te verbeteren. De Toetsingsite kan hierbij een rol vervullen, naast informatie- en scholingsactiviteiten.

Facilitering, ondersteuning en stimulering

N) Het organiseren van activiteiten op het gebied van uitwisseling van ervaringen en deskundigheidsbevordering voor moduleontwikkelaars, examencommissieleden en docenten/examinatoren blijft in het kader van de onderwijsvernieuwing en in relatie tot toetsing en beoordeling en toetsbeleid van belang. Zowel in de vorm van informatie-, uitwisselings- en scholingsbijeenkomsten als in de vorm van intervisie, individuele ondersteuning door onderwijskundigen en een online kenniscentrum met good practices, jobaids e.d.
Behoefte aan specifiek voorbeeldmateriaal, bepaalde type hulpmiddelen, specifieke expertise en ondersteuning enz. dient dit geïnventariseerd en bekend te worden, zodat hierop (bijvoorbeeld via de Onderwijskundige Dienst) ingespeeld kan worden.

Aandachtspuntenlijst n.a.v. bespreking rapport "Toetsbeleid op de UT" in de UCO (18 sept. 2012)
Opgesteld in klein comité: Henk Boer, Ben Betlem, Helma Vlas

Essentiele vraag: ***Hoe laat een opleiding bij accreditatie zien dat zij qua toetsbeleid 'in control' is?***

1) Leerdoelen per onderwijseenheid zijn op orde en de gekozen wijze van toetsing per onderwijseenheid sluit aan bij de leerdoelen. Dit kan worden aangetoond via een toetsschema en/of toetsmatrijs.
2) Er kan worden aangetoond dat er een duidelijke relatie is tussen eindtermen en leerdoelen (evt. ook leerlijnen) en dat alle eindtermen op adequate wijze (o.a. qua niveau) worden getoetst.
3) De opleiding kan aantonen op welke wijze zij werk maakt van de kwaliteitsborging voor toetsing; d.w.z. kan aantonen dat toetsing en beoordeling voldoet aan de kwaliteitscriteria: validiteit, betrouwbaarheid en transparantie. Maatregelen hiervoor zijn:
   - zorgen voor heldere richtlijnen voor het opstellen, de afname, beoordeling en evaluatie en analyse van toetsen, voor de administratieve afhandeling en archivering en controle op de uitvoering daarvan; met name richtlijnen met betrekking tot het beoordelen zijn van belang, bijv. richtlijnen t.a.v.: beoordeling van labjournals of richtlijnen voor het voorkomen van meeliftgedrag;
   - het gebruik en beoordelingsformulieren bij de beoordeling van afstudeerwerken (met op het formulier in ieder geval: cijfer eindwerkstuk, cijfer mondelinge verdediging, eindcijfer afstuderen en handtekening beoordelaar(s)). Deze beoordelingsformulieren worden bij de visitatie opgevraagd.
   - het gebruik van antwoordsjablonen bij tentamens en heldere beoordelingscriteria of rubrics bij het beoordelen van vaardigheden en opdrachten;
   - het structureel organiseren van peer reviews bij het opstellen van tentamens of opdrachten;
   - toepassing van instrumenten als een "testplan", toetsschema, toetsmatrijs, beoordelingsprotocol;
   - inzet van meerdere beoordelaars of 'controle' beoordelaars;
   - deskundigheidsbevordering van examinatoren (BKO, interne workshops, jobaids e.d.);
   - controle achteraf op de kwaliteit van toetsing en beoordeling (door of onder verantwoordelijkheid van de examencommissie) gevolgd door gerichte maatregelen indien de kwaliteit niet op orde is; gegevens die daarbij gebruikt kunnen worden zijn onder meer : vakevaluaties, gespreksverslagen van evaluatie-panelgesprekken, klachten, gegevens over deelname en slaagpercentages, toetsanalyseresultaten, resultaten van screenings van toetsen (o.b.v. toetsdossiers) door een deskundige, data van het studententevredenheidsonderzoek;
   - t.b.v. de transparantie richting studenten: het beschikbaar stellen (evt. via de studievereniging) van voorbeeldtentamens of in ieder geval voorbeeldvragen, -opdrachten en -opgaven.
4) De examencommissie levert een jaarverslag aan, zowel t.b.v. visitaties als ook ter reflectie op eigen activiteiten en de uitvoering van de PDCA-cirkel m.b.t. toetsbeleid.
5) De examencommissie beschikt over een huishoudelijk reglement (met gedragsregels bijvoorbeeld t.a.v. eigen administratie, werkwijze, wijze van besluitvorming, mandateringen, profielschets leden.).
6) De documentatie (kan ook digitaal) van het totale pakket aan maatregelen, acties en regelgeving is op orde. De documentatie vervult een functie bij visitaties, maar is ook van belang voor de interne communicatie over toetsing/toetsbeleidaspecten richting alle betrokkenen.

Tips voor een goede voorbereiding op een visitatie:

A. Het zelfstudierapport breed binnen de opleiding (of nog breder indien ook andere opleidingen betrokken zijn bij het onderwijs) bespreken.
B. Organiseer tijdig een kritische proefvisitatie. Eventueel – gezien het belang van het onderwerp – nog een aparte sessie met de examencommissie. Het verhaal dat naar buiten gebracht wordt dient consistent te zijn.
C. Draag zorg voor het tijdig beschikbaar hebben van gevraagde materialen (scripties met ingevuld een getekende beoordelingsformulieren e.d.) en houd er rekening mee dat tijdens het visitatiebezoek aanvullend materiaal gevraagd kan worden (bijvoorbeeld meerdere tentamens met uitwerkingen of extra scripties met beoordelingsformulieren).
D. Benoem extra activiteiten; bijvoorbeeld extra aandacht voor (interne) scholing van medewerkers op het gebied van toetsing, bijv. door intern georganiseerde workshops of een sessie over toetsing op een onderwijsdag, kan als pluspunt meetellen.

Meer aandachtspunten en aanbevelingen, gebaseerd op een intern onderzoek naar de stand van zaken rond de implementatie van toetsbeleid bij de UT-opleidingen, zijn te vinden in het rapport *Toetsbeleid op de UT – een wakend oog op kwaliteitsborging*. In het rapport zijn tevens een schematisch overzicht en een uitgebreidere beschrijving te vinden van de belangrijkste uitgangs- en aandachtspunten voor toetsbeleid.